

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА (ВИРОБНИЧА)

I. Загальна інформація

Заклад вищої освіти	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет/інститут	ННІ природничо-математичних, медико-біологічних наук та інформаційних технологій
Кафедра	Біології
Мова навчання	українська
Розробник/и	кандидат сільськогосподарських наук, доц. Приплавко С.О. доктор хімічних наук, професор Суховєєв В.В. кандидат фізико-математичних наук, доц. Лисенко І.М. кандидат педагогічних наук, доц. Самойленко О.В., кандидат педагогічних наук, доц. Філоненко О.С., кандидат психологічних наук, доц. Щотка О.П.
Освітня програма	«Середня освіта (Природничі науки)»
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Затверджено	на засіданні кафедр: біології (протокол № 2 від 31 серпня 2023 р.); хімії та фармації (протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.); інформаційних технологій, фізико-математичних та економічних наук (протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.); педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту (протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.)
Обсяг дисципліни	9 кредитів ЕКТС відповідає 270 академічним годинам, з яких 270 годин – самостійна робота
Статус дисципліни	Обов'язкова

Педагогічна практика (виробнича) призначена для бакалаврів, які можуть працювати учителями природничих наук, фізики, хімії та біології. Саме тому, основна увага під час навчання буде приділена практичним навичкам, коли здобувачі вищої освіти розвиватимуть здатність проводити заняття з біології, хімії та фізики для учнів/учениць закладів загальної середньої освіти. Практика базується на розвитку різних психолого-педагогічних і комунікаційних практик, основних напрямків та перспектив розвитку середньої освіти та педагогічної науки в Україні, особливості організації навчальної та науково-дослідницької роботи учнів.

II. Цілі і програмні результати навчання

Головна мета практики – розвинути комплекс фахових вмінь і навичок здобувача, що пов'язані з виконанням обов'язків учителя природничих наук, фізики, хімії та біології та класного керівника.

Проходження практики у комплексі з іншими освітніми компонентами ОПП «Середня освіта (Природничі науки)» сприяє набуттю здобувачами програмних фахових компетентностей, а саме:

ЗК1. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).

ЗК2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з

представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність).

ЗК3. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).

ЗК4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність).

ЗК5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).

ФК1. Здатність застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми й віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями (мовно-комунікативна компетентність).

ФК2. Здатність організовувати освітній процес фізики, хімії, біології та інтегрованого курсу - природничих наук - в базовій середній школі на основі сучасних наукових досягнень (предметно-методична компетентність).

ФК3. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб організації освітнього процесу (інформаційно-цифрова компетентність).

ФК4. Здатність враховувати вікові та інші індивідуальні особливості учнів базової середньої школи при організації освітнього процесу з природничих наук, фізики, хімії та біології (психологічна компетентність).

ФК5. Здатність керувати власними емоційними станами, етичним розвитком і вихованням учнів базової середньої школи (емоційно-етична компетентність).

ФК6. Здатність до рівноправної та особистісно зорієнтованої взаємодії з учасниками освітнього процесу в базовій середній школі, колегами та стейкхолдерами (компетентність педагогічного партнерства).

ФК7. Здатність виконувати професійні функції, зважаючи на особливі потреби здобувачів освіти (інклюзивна компетентність).

ФК8. Здатність планувати і реалізовувати освітній процес у базовій середній школі у спосіб, сприятливий для здоров'я і безпеки самої людини та здобувачів освіти (здоров'язбережувальна компетентність).

ФК9. Здатність проектувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів базової школи (проектувальна компетентність).

ФК10. Здатність визначити напрямки своєї діяльності, її конкретні цілі і завдання на кожному етапі освітнього процесу, і передбачати кінцевий результат (прогностична компетентність).

ФК11. Здатність аналізувати та оцінювати ефективність освітнього процесу з природничих наук, фізики, хімії та біології у базовій середній школі та навчальні досягнення здобувачів освіти (оцінювально-аналітична компетентність).

ФК12. Здатність з розробки, освоєння та втілення інновацій в практику педагогічної діяльності, що ґрунтуються на відповідних знаннях та вміннях фахівця, через сформованість необхідних особистісних якостей та досвіду (інноваційна компетентність).

ФК13. Здатність планувати та реалізовувати особистісний та професійний саморозвиток (здатність до навчання впродовж життя).

ФК14. Здатність аналізувати та оцінювати власну професійну активність (рефлексивна компетентність).

III. Місце навчальної дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки фахівців

Згідно структурно-логічної схеми зазначена практика проводиться після вивчення дисциплін «Методика навчання природничих дисциплін», «Методики навчання біології та природознавства», «Методика навчання фізики» і частково «Методика навчання хімії».

IV. Очікувані результати навчання з дисципліни

Проходження практики у комплексі з іншими освітніми компонентами ОПП «Середня освіта (Природничі науки)» сприяє набуттю здобувачами таких програмних результатів:

ПРН1. Уміння керуватися у своїй діяльності на сприяння сталому розвитку, верховенство права, дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПРН2. Уміння поєднувати теорію і практику, а також приймати рішення та виробляти стратегію діяльності для вирішення завдань освітньої програми з урахуванням загальнолюдських цінностей, безпеки для себе та спільноти, суспільних, державних та виробничих інтересів.

ПРН4. Уміння використовувати різноманітні методи для ефективної комунікації на професійному та соціальному рівнях.

ПРН5. Уміння системно мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

ПРН6. Уміння комунікувати з учасниками освітнього процесу та стейкхолдерами державною мовою, формувати і розвивати мовно-комунікативну компетентність учнів в рамках базової середньої освіти.

ПРН7. Уміння планувати та організовувати ефективний освітній процес з природничих наук, фізики, хімії та біології у базовій середній школі відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.

ПРН8. Уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності, ефективно використовувати цифрові технології в освітньому процесі базової середньої школи та створювати нові електронні (цифрові) освітні ресурси.

ПРН9. Уміння визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів базової середньої школи, формувати мотивацію, організовувати пізнавальну діяльність, сприяти формуванню спільноти учнів.

ПРН10. Уміння усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами, конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, пояснювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

ПРН11. Уміння суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учасниками освітнього процесу та стейкхолдерами.

ПРН12. Уміння створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища, взаємодіяти з асистентами вчителя для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.

ПРН14. Уміння проектувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів базової школи.

ПРН15. Уміння планувати освітній процес з природничих наук, фізики, хімії та біології у базовій середній школі та прогнозувати його результати.

ПРН16. Уміння організовувати процес навчання, виховання і розвитку учнів з природничих наук, фізики, хімії та біології у базовій середній школі.

ПРН17. Уміння оцінювати та аналізувати результати навчання учнів з природничих наук, фізики, хімії та біології у базовій середній школі.

ПРН19. Уміння визначати умови та ресурси професійного та особистісного розвитку впродовж життя.

ПРН20. Уміння здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби.

ПРН22. Уміння застосовувати методологію системного аналізу для дослідження складних проблем різної природи, визначати загальну мету і конкретні задачі, обирати адекватні засоби їх розв'язання для досягнення результату.

V. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний, моделювання, ситуативного моделювання, спостереження, спільних проєктів, пошук інформації, обговорення заняття, опрацювання дискусійних питань.

VI. Форми поточного та підсумкового контролю

Поточне оцінювання здійснюється методистами під час відвідування уроків, проведення заходів: впродовж проходження студентами практики, надається методична допомога. Підсумкове оцінювання комплексне – оцінюється виконання завдань з кожного блоку практики (фахового, педагогічного, психологічного). Підсумкове оцінювання здійснюється за виконання студентами усіх вимог програми практики та якості звітної документації, на основі результатів захисту звіту практики.

Формою підсумкового контролю при проведенні «Педагогічної практики (виробничої)» згідно з навчальним планом є диференційований залік. Залік отримують студенти, які виконали всі, передбачені начальною програмою види робіт і набрали кількість балів, не меншу за мінімальну.

Підсумкова оцінка курсу буде обчислюватися з використанням таких складових:

Бали	Результат навчання, що оцінюється	Оцінювання
57 15 36 5 1	1. Завдання з методики навчання природничих дисциплін: - виконання функцій учителя природничих наук, біології, хімії та фізики (кожен вчитель оцінює в межах від 1 до 5 б.); - проведення залікових занять з природничої дисципліни (4 б. x 3 уроки = 12 балів); - проведення позакласного заходу; Оформлення та подача на кафедрі звітної документації	- учителі з фаху; - методист відповідної кафедри; - учитель та методист практики
28 6 6 6 5 5	2. Завдання з педагогіки: - ведення щоденника педагогічної практики з індивідуальним звітом про проходження педагогічної практики; - розгорнутий аналіз однієї педагогічної ситуації, яка виникла під час проведення уроків; - розгорнутий аналіз педагогічної ситуації, яка виникла в позаурочний час; - підготовка і проведення виховного заходу; - взаємодія практиканта з учнями.	-методист з педагогіки; -методист з педагогіки; -методист з педагогіки; - класний керівник; - класний керівник.
15 10 5	5. Завдання з психології: - дослідження індивідуально-психологічних особливостей учня; - психологічний аналіз педагогічного спілкування.	-методист з психології; -методист з психології
100	Разом	

Результати заносяться до бланку практики (Додаток 1).

VII. Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання

1.1. Виконання функцій учителя з фаху за три залікові уроки (1-5 б.):

№	Зміст роботи	Учитель з фаху				
		1	2	3	4	5

1.	Правильність постановки та реалізації теми й мети занять.	Здобувач не може чітко сформулювати тему та мету уроку, відсутнє усвідомлення мети учнями, мета уроку не реалізована.	Здобувач має проблеми з формулюванням теми та мети уроку, учні не повністю усвідомили мету заняття; мета уроку реалізована частково.	Здобувач припускається помилок у формулюванні теми та мети уроку, наявні труднощі в усвідомленні мети учнями; мета уроку реалізована неповністю.	Здобувач формулює тему та триєдину мету уроку; має невеликі огріхи в реалізації мети уроку, не може досягти повного усвідомлення її учнями.	Здобувач чітко формулює тему й триєдину мету уроку, забезпечує її реалізацію та усвідомлення учнями.
2.	Доцільність використання типів та видів уроків, оптимальність їх етапів.	Здобувач не може правильно дібрати тип, вид та форму уроку; структура уроку не відповідає обраному типу.	Здобувач має значні проблеми з доббором типів, видів та форм уроків; структура уроків недосконала.	Здобувач припускається помилок у доборі типів, видів та форм уроків; його уроки мають недосконалу структуру.	На основі визначеної дидактичної мети уроків здобувач добирає типи, види та форми уроків; припускається незначних помилок у структурі уроків.	На основі визначеної дидактичної мети уроку здобувач вдало добирає типи, види та форми уроків; чітко структурує уроки відповідно до обраних типів, видів та форм.
3.	Правильність вибору та застосування методів навчання	Здобувач не може доцільно дібрати та застосовувати методи навчання; на уроці використовує пасивні методи навчання.	Здобувач припускається суттєвих помилок у доборі та застосуванні методів навчання, що перешкоджає реалізації мети уроку; не залучає учнів до роботи.	Здобувач припускається окремих помилок у доборі та застосуванні методів навчання, намагаючись досягти мети уроку та активізувати учнів до роботи.	Здобувач доцільно добирає та в основному правильно застосовує активні методи навчання, що в цілому сприяють досягненню мети уроку; намагається активізувати учнів до роботи на занятті.	Здобувач доцільно добирає та правильно застосовує активні методи навчання, що сприяють реалізації мети уроку; активізує учнів до роботи на занятті.
4.	Застосування шляхів опрацювання	Здобувач не використовує взагалі або не може	Здобувач має значні проблеми у виборі та	Здобувач має окремі проблеми з вибором та	Здобувач добирає доцільні засоби	Здобувач добирає доцільні засоби

	ання літературного матеріалу.	правильно дібрати засоби навчання для реалізації мети уроку.	застосуванні засобів навчання для реалізації мети уроку.	застосуванням засобів навчання для досягнення мети уроку.	навчання, зокрема ІКТ, які в цілому сприяють досягненню мети уроку.	навчання, зокрема ІКТ, які сприяють реалізації триєдиної мети уроку.
5.	Доцільність вибору та використання засобів навчання.	Здобувач не може правильно дібрати методи та форми контролю; оцінювання учнів носить суб'єктивний характер.	Здобувач припускається значних помилок у виборі методів та форм контролю; не здійснює мотивації оцінок; оцінювання учнів не відповідає критеріям чинних програм та носить суб'єктивний характер.	Здобувач має значні труднощі у виборі методів та форм контролю; не здійснює мотивацію оцінок; оцінювання учнів частково відповідає критеріям чинних програм.	Здобувач має певні труднощі у виборі методів та форм контролю; здійснює мотивацію оцінок, яка в цілому відповідає критеріям чинних програм.	Здобувач правильно добирає методи та форми контролю; здійснює мотивацію оцінок відповідно до критеріїв чинних програм.
6.	Правильність вибору та застосування методів і форм контролю.	Здобувач не може здійснювати повний аналіз уроку; аналіз заняття носить констатувальний характер та не відповідає схемі; студент не може оцінити методики проведення уроку, його слабких та сильних сторін.	Здобувач припускається грубих помилок під час аналізу уроку, який носить констатувальний характер та не відповідає схемі; студент поверхово оцінює методику проведення уроку, не може визначити сильні та слабкі його сторони.	Здобувач припускається значних помилок під час аналізу уроку; аналіз заняття носить переважно констатувальний характер та частково відповідає схемі; студент поверхово оцінює методику проведення уроку, практично не може визначити його сильних та слабких	Здобувач здійснює достатньо розгорнутий аналіз уроку відповідно до схеми; аналіз у цілому носить оцінний характер; проте студент не завжди може визначити переваги та недоліки в проведенні заняття та дати раціональні рекомендації щодо його вдосконалення.	Здобувач здійснює повний, розгорнутий аналіз уроку відповідно до схеми; аналіз носить оцінний характер; студент уміє визначати переваги та недоліки в проведенні заняття; може дати практичні рекомендації щодо його вдосконалення.

				сторін.		
--	--	--	--	---------	--	--

1.2. Проведення залікових занять з природничих дисциплін (по 3 заняття від 0 до 4 б. = 0–12 балів) та позакласного заходу (1-5 б.).

№	Зміст роботи	Методист відповідної кафедри				
		0	1	2	3	4
1.	Уроки	Здобувач не може чітко сформулювати тему та мету уроку, відсутнє усвідомлення мети учнями; мета уроку не реалізована, оскільки здобувач не може доцільно дібрати та правильно застосовувати методи й засоби навчання, методи та форми контролю; оцінювання учнів не відповідає критеріям чинних програм та носить суб'єктивний характер.	Здобувач припускається грубих помилок у формулюванні теми та мети уроку; мета уроку реалізована частково; студент має значні проблеми з доббором типів та форм уроків та їх структури; припускається суттєвих помилок у доборі та застосуванні методів, засобів навчання, методів та форм контролю; засобів навчання, методів та форм контролю; не залучає учнів до роботи, не здійснює мотивації оцінок; оцінювання учнів частково відповідає критеріям чинних програм та носить суб'єктивний характер.	Здобувач припускається помилок у формулюванні теми та мети уроку, мета уроку реалізована неповністю; студент припускається помилок у доборі типів, видів та форм уроків та їх структури; доборі та застосуванні методів, засобів навчання, методів та форм контролю; не залучає учнів до роботи, не здійснює мотивації оцінок; оцінювання учнів частково відповідає критеріям чинних програм.	Здобувач формулює тему та мету уроку; має невеликі огріхи в реалізації мети уроку, не може досягти повного усвідомлення її учнями; припускається незначних помилок у структурі уроку; доцільно добирає та правильно застосовує активні методи, засоби навчання, має певні труднощі у виборі методів та форм контролю; здійснює мотивацію оцінок, яка в цілому відповідає критеріям чинних програм	Здобувач чітко формулює тему й мету уроку, забезпечує її реалізацію та усвідомлення учнями; чітко структурує урок відповідно до обраного типу, виду та форми; доцільно добирає та правильно застосовує активні методи, засоби навчання, методи та форми контролю; здійснює мотивацію оцінок відповідно до критеріїв чинних програм.

		1	2	3	4	5
2.	Позакласний захід	Здобувач не може чітко сформулювати тему та мету заходу, обрати структуру та оптимальну технологію його проведення; дібрані форма, методи та засоби проведення непродуктивні.	Здобувач припускається суттєвих помилок у формулюванні теми та мети заходу, виборі його структури та в технології його проведення; мета заходу реалізована частково.	Здобувач припускається значних недоліків у формулюванні теми та мети заходу, виборі його структури та застосуванні технології його проведення; мета заходу реалізована частково.	Здобувач правильно формулює тему та мету заходу, використовує оптимальну технологію його проведення, припускається при цьому незначних помилок; мета заходу в цілому реалізована.	Здобувач чітко формулює тему та мету позакласного заходу, сприяє її успішній реалізації шляхом використання оптимальної технології проведення.

2.1. Щоденник педагогічної практики та індивідуальний звіт (1-6 б.):

Бали	Критерії
6	Записи в щоденнику систематичні, грамотні, з аналізом виконаної роботи, повністю відображають результативність роботи студента-практиканта; звіт про практику систематизований, є аналіз виконаної роботи, відсутні граматичні та стилістичні помилки, повністю відображає результативність роботи студента
5	Записи в щоденнику систематичні, з незначними недоліками, з неповним аналізом виконаної роботи, повністю відображають результативність роботи студента; звіт про практику систематизований, з незначними недоліками, з неповним аналізом виконаної роботи, незначні граматичні та відсутні стилістичні помилки, повністю відображає результативність роботи студента
4	Записи в щоденнику систематичні, зі значними недоліками, частково відображають результативність роботи студента; звіт про практику недостатньо систематизований, зі значними недоліками, частково відображає результативність роботи студента, наявні граматичні та стилістичні помилки
3	Записи в щоденнику не систематичні, зі значними недоліками, фрагментарно відображають результативність роботи студента; звіт про практику не систематизований, зі значними недоліками, фрагментарно відображає результативність роботи студента, допущені значні граматичні та стилістичні помилки
2	Записи в щоденнику не систематичні, зі значними недоліками, не відображають результативність роботи студента; звіт про практику не систематизований, зі значними недоліками, не відображає результативність роботи студента, допущені значні граматичні та стилістичні помилки
1	У щоденнику є лише спроби записів виконаної роботи; є лише спроба

	оформлення звіту про практику
--	-------------------------------

2.2-3. Розгорнутий аналіз педагогічної ситуації (1-6 б.):

Бали	Критерії
6	Аналіз ситуації проведено; студент обґрунтовано, послідовно й логічно аналізує ситуацію з використанням наукової термінології та на основі досвіду, набутого у ході педагогічної практики, демонструє власне бачення ситуації; виявляє вміння будувати чіткий алгоритм дій, спрямованих на професійне і компетентне вирішення даної проблеми; представлено розгорнутий аналіз педагогічної ситуації, відсутні граматичні та стилістичні помилки, повністю відображає результативність роботи студента
5	Аналіз ситуації проведено; студент послідовно й логічно проаналізував педагогічну ситуацію за стандартною схемою, відчувається володіння науковою термінологією; при розв'язанні педагогічної ситуації допущені лише незначні помилки, які усуваються самим студентом після зауваження методиста; представлено розгорнутий аналіз педагогічної ситуації відсутні граматичні та стилістичні помилки, повністю відображає результативність роботи студента
4	Аналіз ситуації проведено, але у ході розв'язання педагогічної ситуації, допущені незначні помилки і частково порушена логіка аналізу та етапи здійснення педагогічної технології, необхідної для розв'язання конкретної проблеми, що частково вплинуло на результат і правильність висновків. Розгорнутий аналіз представлено з незначними недоліками, частково відображає результативність роботи студента, наявні граматичні та стилістичні помилки
3	Аналіз ситуації проведено, але у ході розв'язання педагогічної ситуації, допущені деякі помилки і частково порушена логіка аналізу та етапи здійснення педагогічної технології, необхідної для розв'язання конкретної проблеми, що вплинуло на результат і правильність висновків. Розгорнутий аналіз представлено зі значними недоліками, фрагментарно відображає результативність роботи студента, допущені значні граматичні та стилістичні помилки
2	Аналіз ситуації проведено, але у ході розв'язання педагогічної ситуації, допущені значні помилки і порушена логіка аналізу та етапи здійснення педагогічної технології, необхідної для розв'язання конкретної проблеми, що вплинуло на результат і правильність висновків. Розгорнутий аналіз представлено зі значними недоліками, не відображає результативність роботи студента, допущені значні граматичні та стилістичні помилки
1	Студент не проаналізував педагогічну ситуацію, або є лише спроби виконання роботи

2.4. Підготовка і проведення виховного заходу (1-5 б.):

Бали	Критерії
5	Захід проведено на високому організаційно-методичному рівні; студент виявив організаторські та творчі здібності під час підготовки й проведення заходу; уміло керував діяльністю учнів, застосовував наочність, що позитивно впливало на інтелектуальну та емоційно-вольову сфери учнів; мета й завдання заходу досягнуті повністю; на перевірку представлений план-конспект виховного заходу з глибоким самоаналізом ефективності виконання такої форми виховної роботи.
4	Захід проведено на належному організаційно-методичному рівні; студент виявив організаторські здібності під час підготовки й проведення заходу; керував діяльністю учнів, застосовував наочність, що позитивно впливало на інтелектуальну та емоційно-вольову сфери учнів; мета й завдання заходу досягнуті; на перевірку представлений план-конспект

	виховного заходу з повним самоаналізом ефективності виконання такої форми виховної роботи.
3	Захід проведено на належному організаційно-методичному рівні; студент залучав учнів до активної діяльності, у результаті чого мета й завдання були практично досягнуті; на перевірку представлений план-конспект виховного заходу з частковим самоаналізом ефективності виконання такої форми виховної роботи.
2	Захід проведено, студенту вдалося залучити більшість учнів до активної участі в підготовці й проведенні, у результаті чого мета й завдання були переважно досягнуті; на перевірку представлений план-конспект виховного заходу з фрагментарним самоаналізом ефективності виконання такої форми виховної роботи.
1	Захід проведено, але студенту вдалося залучити незначну кількість учнів до активної участі в підготовці й проведенні, у результаті чого мета й завдання досягнуті частково; на перевірку представлений план-конспект виховного заходу без самоаналізу ефективності виконання такої форми виховної роботи.

2.5. Взаємодія практиканта з учнями (1-5 б.):

Бали	Критерії
5	Здобувач створює умови, які забезпечують максимальну ефективність виховного процесу; спостерігає, аналізує й оцінює діяльність дітей; виявляє педагогічні проблеми, що виникають та знаходить способи їх розв'язання; умотивовано обстоює власну позицію й поважно ставиться до суджень дітей; установлює контакт із учнями чи групою учнів; знаходить індивідуальний підхід до дитини, розбирається в конфліктних ситуаціях й усуває їх; обирає правильний тон і стиль спілкування з дітьми; уміє керувати поведінкою та діяльністю дітей.
4	Здобувач створює умови, які забезпечують ефективність виховного процесу, виявляє педагогічні проблеми, що виникають, але не зовсім вміло знаходить способи їх розв'язання; уміє аналізувати рівень розвитку класного колективу, але пропонує не завжди вдалі шляхи для згуртування класного колективу; уміє адекватно реагувати на педагогічні ситуації, що виникають у процесі діяльності; установлює контакт із учнем чи групою вихованців; обирає оптимальний тон і стиль спілкування з дітьми; уміє керувати поведінкою та діями дітей, але при цьому припускається незначних неточностей.
3	Здобувач створює умови, які частково забезпечують ефективність виховного процесу; виявляє педагогічні проблеми, що виникають, але не завжди знаходить способи їх розв'язання; аналізує рівень розвитку класного колективу, але не пропонує шляхів для згуртування класного колективу; не завжди встановлює контакт із учнем чи групою вихованців; не завжди обирає оптимальний тон і стиль спілкування з дітьми; керує поведінкою та діями дітей, але при цьому припускається значних неточностей.
2	Здобувач створює умови, які не забезпечують ефективності виховного процесу; не завжди вміє встановлювати контакт з учнем чи групою учнів; невдало обирає правильний тон і стиль спілкування з учнями; не завжди вміє організувати та об'єднати членів колективу для виконання виховного завдання; не завжди вміє керувати поведінкою та діями учнів, при цьому припускається значних помилок.
1	Здобувач робить спроби забезпечити спілкування з вихованцями; не вміє обирати правильний тон і стиль спілкування з учнями; спроби організувати та об'єднати членів колективу для виконання виховних завдань не завжди

	вдалі; не вміє керувати поведінкою та діяльністю вихованців; йому складно організовувати власну педагогічну діяльність.
--	---

3.1. Дослідження індивідуально-психологічних особливостей учня (1-10 б.):

Бали	Критерії
9-10	1. Чітко визначені об'єкт, предмет, мета дослідження, обґрунтовано представлені гіпотеза та завдання дослідження. 2. У характеристиці відображено знання студентом теоретичних основ психології, видно її психологічну спрямованість, дано мотивування вибору для вивчення даного учня. 3. Характеристика учня відображає різні сторони його діяльності (учбової, ігрової, трудової) і всі сфери спілкування (школа сім'я, спілкування з однолітками та ін.). 4. Обов'язковим є проведення емпіричного дослідження з використанням 3-4 методів (включаючи спостереження, бесіди, аналіз продуктів діяльності, тести, анкети, експерименти). Матеріали вивчення повинні бути пов'язані зі змістом характеристики, дані дослідження оброблені й інтерпретовані (кількісні дані представлені наочно у вигляді таблиці, діаграми, графіку). 5. До характеристики додаються протоколи спостережень, де зафіксовані факти, приклади, що демонструють психологічні особливості особистості учня. 6. У характеристиці є висновки з конкретними педагогічними узагальненнями і рекомендаціями про шляхи і засоби зміцнення позитивних і усунення негативних якостей особистості учня.
7-8	1. Чітко визначені об'єкт, предмет, мета дослідження, обґрунтовано представлені гіпотеза та завдання дослідження. 2. У характеристиці відображено знання студентом теоретичних основ психології, видно її психологічну спрямованість, дано мотивування вибору для вивчення даного учня. 3. Характеристика учня відображає різні сторони його діяльності (учбової, ігрової, трудової) і всі сфери спілкування (школа сім'я, спілкування з однолітками та ін.). 4. Обов'язковим є проведення емпіричного дослідження з використанням 3-4 методів (включаючи спостереження, бесіди, аналіз продуктів діяльності, тести, анкети, експерименти). Матеріали вивчення повинні бути пов'язані зі змістом характеристики, дані дослідження оброблені й інтерпретовані (кількісні дані представлені наочно у вигляді таблиці, діаграми, графіку). 5. Відсутні протоколи бесіди та спостереження; не оформлені протоколи експериментальних досліджень, а у звіті представлені тільки експериментальні дані, які виступають лише як додаток до характеристики.
5-6	1. Не чітко визначені об'єкт, предмет, мета дослідження, гіпотеза та завдання дослідження. 2. У характеристиці відображено знання студентом теоретичних основ психології, але не дано мотивування вибору для вивчення даного учня. 3. Зміст характеристики носить описовий характер, слабка аргументованість думок про психологічні особливості особистості учня. 4. Характеристика учня не є комплексною. Недостатньо представлений фактичний матеріал і відсутні педагогічні висновки 5. Для проведення емпіричного задіяно декілька методів, які не підпорядковані меті. 6. Відсутні окремі протоколи експериментальних досліджень. В оформленні роботи є окремі недоліки.
1-4	1. Об'єкт, предмет, мета дослідження, гіпотеза та завдання дослідження не є

	обґрунтованими. 2. Характеристика учня є описовою, не обґрунтована теретичними знаннями та емпіричними результатами. 3. Відсутні протоколи досліджень, де зафіксовані факти, що демонструють психологічні особливості особистості учня. 4. Відсутні висновки з конкретними педагогічними узагальненнями і рекомендаціями про шляхи і засоби зміцнення позитивних і усунення негативних якостей особистості учня. Незадовільна характеристика повертається студенту для доопрацювання.
--	--

3.2. Дослідження індивідуально-психологічних особливостей учня (1-5 б.):

Бал и	Критерії
5	Якісний запис за схемою уроку та повністю відображені комунікативні взаємодії вчителя з учнями під час уроку. Вільне оперування знаннями з психології спілкування в аналізі уроку. Вільне оперування даними запису уроку при здійсненні якісного аналізу взаємодій уроку (врахування встановлених позицій, позначених у записі уроку за схемою). Чіткий зв'язок висновків і побажань автору уроку із змістом аналізу. Досконале оформлення звіту: логічна послідовність і точність у викладі матеріалу; акуратність, мовностилістична грамотність.
4	Правильне використання схеми для фіксації даних спостереження на уроці та повністю відображені комунікативні взаємодії вчителя з учнями під час уроку. Вільний рівень оперування знаннями з психології спілкування в аналізі уроку. Достатній рівень оперування даними запису уроку при здійсненні якісного аналізу взаємодій уроку (врахування встановлених позицій, позначених у записі уроку за схемою). Існує зв'язок висновків і побажань автору уроку із змістом аналізу. В оформлення звіту є недоліки: неточність у викладі матеріалу; неакуратність, мовностилістична помилки.
3	Правильне використання схеми для фіксації даних спостереження на уроці, але неточно відображені комунікативні взаємодії вчителя з учнями під час уроку. Недостатній рівень оперування знаннями з психології спілкування в аналізі уроку. Не повною мірою враховані встановлені позиції, позначені у записі уроку за схемою. Існує зв'язок висновків і побажань автору уроку із змістом аналізу. В оформлення звіту є недоліки: неточність у викладі матеріалу; неакуратність, мовностилістична помилки.
1-2	Неякісне використання схеми для фіксації даних спостереження на уроці, але неточно відображені комунікативні взаємодії вчителя з учнями під час уроку. Недостатній рівень оперування знаннями з психології спілкування в аналізі уроку. Не повною мірою враховані встановлені позиції, позначені у записі уроку за схемою. Відсутній зв'язок висновків і побажань автору уроку із змістом аналізу. В оформлення звіту є недоліки: неточність у викладі матеріалу; неакуратність, мовностилістична помилки.

VIII. Вимоги до баз практики

Педагогічна практика здобувачів організовується у закладах загальної середньої освіти. Проходження педагогічної практики може відбуватися як під час здійснення очного

освітнього процесу, так і його дистанційного варіанту (за вимогами обставин).

Бази практики мають відповідати таким вимогам:

- здатність здійснювати кваліфіковане керівництво практикою студентів;
- можливість надавати студентам робочі місця на час практики;
- надавати студентам право користуватися бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики;
- можливість працевлаштовувати випускників університету;
- здатність інформаційного забезпечення практикантів новітніми технологіями, які використовуються в галузі.

IX. Зміст діяльності студента-практиканта, вимоги до звіту про практику

Підрозділ 4.1. БЛОК МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН (БІОЛОГІЇ, ХІМІЇ ТА ФІЗИКИ)

Розробники:

- доктор хімічних наук, проф. Суховєєв В.В.;
- кандидат сільськогосподарських наук, доц. Приплавко С.О.;
- кандидат фізико-математичних наук, доц. Лисенко І.М.

Студент-практикант:

- набуває вміння та навички проведення уроків та позакласних заходів з природничих дисциплін з використанням різних форм і методів організації навчально-пізнавального процесу в закладах загальної середньої освіти, а також організації учнівського колективу на виконання поставлених перед ними завдань;
- ознайомлюється з навчальними програмами, річними планами та планами уроків із зазначених дисциплін у відповідному класі;
- розвиває навички діалогічної взаємодії під час навчального процесу, вміння планувати і реалізувати урок як діалог;
- оволодіває алгоритмом підготовки до навчального заняття з урахуванням усіх етапів процесу;
- опановує методику написання плану-конспекту навчального заняття та позакласного заходу;
- здійснює допомогу вчителю у розробці індивідуальних занять для учнів відповідного класу (тестові завдання, розрахункові задачі, проекти тощо).

Програмою практики передбачене виконання таких завдань із методики навчання природничих дисциплін (біології, хімії та фізики):

Завдання 1. Проведення уроків з природничих дисциплін.

Мета завдання: набуття умінь і навичок проведення уроків з природничих дисциплін; навчитись самостійно планувати та проводити уроки різного типу та форми.

Завдання передбачає підготовку та проведення по три залікових уроки з біології, хімії та фізики. Студент-практикант має проводити уроки згідно розкладу за темами, які вивчаються у відповідному класі. Проведені уроки мають бути засвідчені розгорнутими планами-конспектами, що здаються на відповідні кафедри.

Учителі біології, хімії та фізики та методисти з кафедр оцінюють проведення по три залікових уроки з предмету (на денному відділенні під час відвідування уроків з урахуванням плану-конспекту, а на заочному – на основі матеріалів уроку).

Завдання 2. Проведення позакласного заходу з природничих дисциплін.

Мета завдання: набуття умінь і навичок проведення позаурочної позакласної роботи з учнями 5-9 класів в закладі загальної середньої освіти.

Студент має визначити тему позакласного заходу із врахуванням вікових особливостей та інтересів учнів. Завдання передбачає підготовку, розробку і проведення одного позакласного заходу з природничих дисциплін.

Для звіту студент-практикант готує розгорнутий план-конспект позакласного заходу (методист з відповідної кафедри на денному відділенні виставляє оцінку під час відвідування заходу з урахуванням матеріалів запланованого заходу, а на заочному – на основі матеріалів заходу).

Результати оцінювання педагогічної (виробничої) практики студента заносяться до бланку практики (Додаток 1).

Підрозділ 4.2. ПЕДАГОГІЧНИЙ БЛОК

Розробники:

- кандидат педагогічних наук, доц. *Самойленко О. В.*,
- кандидат педагогічних наук, доц. *Філоненко О. С.*

Студент-практикант:

- знайомиться з організацією освітнього процесу та матеріально-технічною базою закладу загальної середньої освіти;
- знайомиться із плануванням та організацією виховної роботи закладу загальної середньої освіти;
- вивчає плани позаурочної виховної роботи класних керівників, проводить аналіз учнівських щоденників, класних журналів та вивчає правила їх ведення;
- вивчає специфіку та напрями роботи класного керівника у відповідному класі;
- формує навички самостійного проведення позаурочної виховної роботи з учнями з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей;
- проводить години спілкування та виховні заходи у класному колективі, спрямовані на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості;

Програмою практики передбачене виконання таких завдань із педагогіки:

Завдання 1. Ведення щоденника педагогічної практики та оформлення звіту про виконану роботу.

Мета завдання: відобразити всі аспекти практичної діяльності студента-практиканта й аналіз її здійснення протягом усього терміну перебування на практиці в закладі загальної середньої освіти.

Кожен студент-практикант протягом усього терміну проходження практики заповнює щоденник педагогічної практики. У щоденнику студент розкриває щоденний зміст роботи та щоденно фіксує результати спостережень, проводить аналіз освітньої роботи з учнями (Додаток 2). За результатами проходження практики студент оформлює звіт про виконану роботу, що додається до змісту щоденника (Додаток 3).

Завдання 2. Розгорнутий аналіз педагогічної ситуації, яка виникла під час проведення уроків

Мета завдання спрямована на оперування комплексом професійних знань, педагогічною технікою, системою здібностей до педагогічної діяльності, оскільки кожного дня, кожної хвилини перед педагогом постають безліч ситуацій, що потребують відповідного реагування, прийняття рішень. Уся педагогічна діяльність, увесь педагогічний процес складається з нескінченного ланцюжка педагогічних ситуацій, які можуть виникати спонтанно, а можуть бути спеціально створені учнями або вчителем (з певною метою).

Виконання цього завдання за період проходження практики, оформлюється для звіту студента-практиканта, як *розгорнутий аналіз однієї педагогічної ситуації*, яка виникла *під час проведення уроків*, на основі поданого алгоритму (Додаток 4).

Завдання 3. Розгорнутий аналіз педагогічної ситуації, яка виникла в позаурочний час (під час проведення виховного заходу з учнівським колективом, під час перерви, під час проведення загально-шкільного заходу і т. п.)

Мета завдання: усвідомлення специфіки виховної діяльності з відповідною

віковою категорією, форми і методи виховної роботи, практичне виконання ролі помічника класного керівника; визначення інтересів та вподобань учнів; виявлення проблем, які існують в учнівському колективі; пошук способів та засобів їх вирішення. ознайомлення з особливостями позаурочної виховної роботи з учнями 5-9 класів в закладі загальної середньої освіти. Завдання передбачає рефлексію власної діяльності. Для звіту студент-практикант готує *розгорнутий аналіз однієї педагогічної ситуації*, яка виникла *в позаурочний час*, на основі поданого алгоритму (Додаток 5).

Завдання 4. Виконання функцій помічника класного керівника.

Мета завдання: Набути навичок класного керівника, зокрема проведення класної години чи іншого позаурочного заходу.

Студент проводить виховний захід, ефективно взаємодіє з учнями та відображає результати роботи у щоденнику педагогічної практики.

Підрозділ 4.3. ПСИХОЛОГІЧНИЙ БЛОК

Розробник:

- кандидат психологічних наук, доц. Щотка О.П.

Студент-практикант:

- розвиває уміння проектувати і моделювати свою діяльність і поведінку, встановлювати педагогічно доцільні стосунки з учнями; обґрунтовано вибирати і використовувати різноманітні методи виховання школярів, прийоми педагогічної дії на них з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- формує професійно-особистісні властивості та якості (уміння проявляти витримку, педагогічний такт, гуманне відношення до дітей, культуру спілкування, високу вимогливість до себе, відчуття відповідальності, упевненість в успіху і т.д.);
- розвиває педагогічну спостережливість, рефлексію і прогностичні здібності;
- формує творчий дослідницький підхід до педагогічного процесу, вміння використовувати основні методи психолого-педагогічного вивчення учня і складати письмову психолого-педагогічну характеристику на учня.

Програмою практики передбачене виконання таких завдань із психології:

Завдання 1. Дослідження індивідуально-психологічних особливостей учня.

Мета завдання: оволодіння навичками орієнтування в особистісних якостях учня, їх психологічної інтерпретації з подальшими педагогічними висновками, встановлювати педагогічно доцільні стосунки з учнями, обґрунтовано використовувати різноманітні методи виховання школярів, сприяння становленню професійно-особистісних властивостей та якостей, розвиток педагогічної спостережливості.

Завдання передбачає написання психолого-педагогічної характеристики учня за відповідною схемою, розробку програми психологічного дослідження учня, індивідуальну роботу з обраним учнем (Додаток 6).

Для звіту студент-практикант готує підсумковий протокол дослідження індивідуально-психологічних властивостей учня та психолого-педагогічну характеристику учня (Додаток 7).

Завдання 2. Психологічний аналіз педагогічного спілкування.

Мета завдання: розвиток умінь проведення психологічного аналізу уроку, що стимулює діяльність рефлексії майбутніх вчителів, розвиток їх психолого-педагогічної культури; сприяння процесу професійного саморозвитку; засвоєння загального способу "розчленування" комунікативного змісту уроків колег за допомогою окремих позицій аналізу; виховання дослідницької культури, створення умов для поступового перетворення способу аналізу діяльності колег на спосіб професійного самоаналізу, на метод педагогічної рефлексії.

Завдання передбачає проведення спостереження за особливостями спілкування педагога з учнями на уроці, накопичення та аналіз даних, розробка педагогічних рекомендацій (Додаток 8).

Для звіту студент-практикант готує схему аналізу педагогічного спілкування на уроці та звіт про проведене дослідження (Додаток 9).

Х. Рекомендовані джерела інформації

Рекомендована література з фаху вчителя біології

Основна:

1. Активні форми та методи навчання біології: навч.-метод. посіб. / уклад. К. М. Задорожний. - Х. : Основа, 2008. - 125 с.
2. Богданова, О. К. Інноваційні підходи до викладання біології : навч.-метод. посібник / О. К. Богданова. - Х. : Основа, 2003. - 128 с.
3. Загальна методика навчання біології : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар [та ін.] .; за ред. І. В. Мороза. - К: Либідь, 2006. - 593 с.
4. Збірник навчальних програм курсу за вибором та факультативів з біології для допрофільної підготовки та профільного навчання, рекомендованих для використання в загальноосвітніх навчальних закладах. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009.
5. Матвеев, М. Д. Методика навчання біології: навч. посіб. / М. Д. Матвеев, В. А. Колодій, В. І. Соболев ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. - Кам'янець-Подільський : Медобори - 2011. - 287 с.
6. Методика навчання біології: навч. посіб. / уклад. О. І. Турлай ; Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. - Чернівці : ЧНУ, 2009. - 100 с.
7. Методика навчання біології та природознавства: практикум для студ. вищ. пед. навч. закл. біол. спец. / Мороз І. В. [та ін.] ; [за ред. І. В. Мороза]. - К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. - 143 с.
8. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Природознавство; Біологія. 5–9 класи. – К.: Вид. дім "Освіта", 2013. – 64 с.
9. Нові педагогічні технології для вчителів біології : навч.-метод. посіб. / уклад. К. М. Задорожний. - Х. : Основа, 2009. - 112 с.
10. Програми для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів: рівень стандарту, академічний рівень, профільний рівень. – Тернопіль: Мандрівець, 2011.
11. Сучасні методики викладання біології в школі: [навч.-метод. посіб.] / уклад. К. М. Задорожний. – Х. : Основа, 2009. – 176 с. – (Бібліотека журналу «Біологія» ; вип. 12 (84))
12. Сучасні форми та методи навчання біології / уклад. К. М. Задорожний. - Х. : Основа, 2010. - 143 с.
13. Технології навчання біології. / Упоряд. Задорожний К.М. – Х.:Основа, 2007. – 160с.
14. Шульдик В.І. Теорія та методика сучасного уроку біології. – Умань: ПП Жовтий, 2013. – 287 с.
15. Шульдик В.І. Курс методики викладання біології в модулях. – К.: Наук. світ, 2000. – 289 с.
16. Шульдик В.І. Теорія та методика сучасного уроку біології. – Умань: ПП Жовтий, 2013. – 287 с.

Додаткова:

1. Барна, І. В.. Біологія. Методика розв'язування задач : навч. посіб. / І. В. Барна. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 216 с
2. Байбара Т. М. Вибір методів вивчення нового матеріалу на уроках природознавства/ Т. М.Байбара, Н. С. Коваль // Почат. шк.– 2000.– № 9.– С. 35-39.

3. Бінарні уроки та зв'язок із іншими предметами під час викладання біології / уклад. К. М. Задорожний. - Х. : Основа, 2008. - 142 с.
4. Белейчук Л. В. Проектно-дослідна діяльність учнів на уроках біології / Л. В. Белейчук, М. Л. Смірнова // Біологія. – 2014. – № 27. – С. 2-5.
5. Використання ігрових технологій під час вивчення біології / уклад. К. М. Задорожний. – Х. : Основа, 2010. – 141 с. – (Бібліотека журналу "Біологія" ; вип. 2 (86))
6. Грицай, Н. Б. Методика проведення біологічних екскурсій у природу / Н. Б. Грицай. – Х. : Основа, 2011. – 110 с. – (Бібліотека журналу "Біологія" ; вип. 11 (107))
7. Загубинога, О. О. Використання інтерактивних технологій під час вивчення екології : навч.-метод. посіб. / О. О. Загубинога, Г. С. Науменко. - Х. : Основа, 2008. - 314
8. Інноваційні технології на уроках біології. ТРВЗ-педагогіка / упоряд.: К. М. Задорожний. - Х. : Основа, 2006. - 111 с.
9. Канищева, Л. О. Психологія на уроках біології : навч.-метод. посіб. / Л. О. Канищева, Л. В. Турищева. - Х. : Основа, 2007. - 128 с.
10. Книга вчителя біології, природознавства, основ здоров'я: довід.-метод. вид./ Упоряд. О.В. Єресько, С.П. Яценко. – Вид. 2-ге, доповн. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 368 с.
11. Кузнєцова В.І. Методика викладання біології. Практикум. – Х.: Торсінг, 2001.
12. Маслікова, І. В. Авторські навчальні програми як об'єкт і предмет дослідної діяльності вчителя біології : навч.-метод. посіб. / І. В. Маслікова. - Х. : Основа, 2008. - 126
13. Нові педагогічні технології для вчителів біології / уклад. К. М. Задорожний. – Х. : Основа, 2009. – 112с. – (Бібліотека журналу «Біологія» ; вип. 11 (83))
14. Нові педагогічні технології для вчителів біології. Вип. 2 / уклад. К.М. Задорожний. – Х. : Основа, 2010. – 158[2] с. : іл., табл. – (Бібліотека журналу «Біологія» ; вип. 11(95))
15. Розвиток інтелекту та пізнавальної діяльності учнів на уроках біології : навч.-метод. посіб. / уклад. К. М. Задорожний. - Х. : Основа, 2009. - 110 с.
16. Рибалко, Л. М. Методика навчання біології на засадах еколого-еволюційного підходу: метод. посіб. для вчителів / Л. М. Рибалко. – К. : СІТПРІНТ, 2013. - 81 с.
17. Савустьяненко, Т. Л. Інновації на уроках біології : навч.-метод. посіб. / Т. Л. Савустьяненко, А. В. Савустьяненко. - Х. : Основа, 2007. - 192 с.
18. Свінченко, І. А. Інтерактивні форми діяльності на уроках біології : [навч.-метод. посіб.]. Ч. 2 / І. А. Свінченко. - Х. : Основа, 2011. - 96 с.
19. Сучасна біологія для учнів у рольових іграх : навч.-метод. посіб. / уклад. К. М. Задорожний, Т. П. Клименко. - Х. : Основа, 2005. - 94 с.
20. Сучасні підходи до організації навчального процесу з «Природознавства» навчально-методичний посібник для студентів природничого-географічного факультету/уклад.: С.О. Коваленко, М.А. Гінда - Ніжин: НДУ ім.. М.Гоголя, 2015.
21. Токарівська, Д. П. Лабораторні і практичні роботи з біології та природознавства. Інструкції з безпеки життєдіяльності : навч.-метод. посіб./ Д. П. Токарівська, Л. М. Фаль. - Х. : Основа, 2011. – 126с.
22. Шамрай, С. М. Біологічні дослідження. Планування і проведення / С. М. Шамрай, К. М. Задорожний. - Х. : Основа, 2010. - 112 с.
23. Шевченко, Н. І. Використання фольклору на уроках біології : дидактичні матеріали : [навч.-метод. посіб.] / Н. І. Шевченко. - Х. : Основа, 2011. - 111 с.
24. Шевчук О. А. Методичні рекомендації для лабораторних занять з курсу "Методика досліджень на шкільних ділянках" : для студ. природ.-геогр. фак. спец. "Біологія і хімія"/ О. А. Шевчук; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця: «Ландо ЛТД», 2011. – 77 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://biology.civica.org/> Асоціація вчителів біології України.

2. <http://www.biology.org.ua> Український біологічний сайт. Висвітлення сучасного стану біологічної науки та освіти в Україні.
3. <http://www.uroki.net/docxim.htm> Розробки уроків, календарні, тематичні, поурочні плани, розробки уроків для вчителя хімії та біології в школі.
4. <http://www.noosfera.org.ua/> Сайт для всіх, хто вивчає біологію.
5. <http://www.mon.gov.ua/> Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.
6. <http://man.gov.ua/ua> Мала академія наук.
7. <http://nenc.gov.ua/> Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.
8. <http://uk.wikipedia.org> Вікіпедія
9. <http://shkola.ostriv.in.ua/> Острів знань.
10. <http://www.osvita.org.ua/iresource/?cmd=cat&num=4&ctg=24> Освітній портал. Предметний каталог // Біологія.
11. http://osvita.ua/school/lessons_summary/biology/ Освіта.UA. Біологія.
12. <http://metodportal.net/> / Рубрики Хімія та Біологія Методичний портал.
13. <https://sites.google.com/site/personalyakunin/> Персональний сайт викладача хімії і біології.

Шкільні підручники

5 клас

1. Коршевніук Т.В. Природознавство: підручник для 5 кл. загальноосв. навч. закл. / Коршевніук Т.В., Баштовий В.І. – К. : Генеза, 2013.
2. Ярошенко О.Г. Природознавство: підручник для 5 кл. загальноосв. навч. закл. / Ярошенко О.Г., Бойко В.М. – Світоч, 2013.

6 клас

1. Остапченко Л. І., Балан П. Г., Матяш Н. Ю., Мусієнко М. М., Славний П. С., Серебряков В. В, Поліщук В. П. Біологія : підруч. для 6 класу загальноосвіт. навч. закл.–К.: Генеза, 2014.
2. Костіков І. Ю. Біологія : підруч. для 6 класу загальноосвіт. навч. закл. / Костіков І. Ю., Волгін С. О., Додь В. В., – К.: Видав. дім «Освіта», 2014.

7 клас

1. Біологія : підруч. для 7 класу загальноосвіт. навч. закл./ Соболев В. І. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2015
2. Біологія : підруч. для 7 класу загальноосвіт. навч. закл. / Н. В. Запорожець, І. І. Черевань, І. А. Воронцова; за ред. К. М. Задорожного. — Х. : Вид-во «Ранок», 2015.
- Біологія : підруч. для 7 класу загальноосвіт. навч. закл. / Шабанов Д.А., Кравченко М.О. – Грамота 2015.
3. Біологія: підруч. для 7 кл. загальноосв. навч. закл. / І. Ю. Костіков, С. О. Волгін, В. В. Додь та ін. – К.: Видавничий дім "Освіта", 2015.
4. Біологія: підруч. для 7 кл. загальноосв. навч. закл. / Остапченко Л.І., Балан П.Г., Матяш Н.Ю., Серебряков В. В., Горобчишин В. А. – К.: Генеза, 2015.

8 клас

1. Біологія: підруч. для 8 кл. загальноосв. навч. закл. / Матяш Н.Ю., Остапченко Л.І., Пасічніченко О.М., Балан П.Г – К.: Генеза, 2016.
2. Біологія: підруч. для 8 кл. загальноосв. навч. закл./ Базанова Т.І., Павіченко Ю.В., Кузнецова Ю.О. – Київ, «Літера ЛТД», 2016.
3. Біологія: підруч. для 8 кл. загальноосв. навч. закл. / Соболев В.І. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2016

9 клас

1. Біологія: підруч. для 9 кл. загальноосв. навч. закл. / Остапченко Л.І., Балан П.Г., Поліщук В.П. – Київ : Генеза, 2017.
2. Біологія : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / С. В. Межжерін, Я. О. Межжеріна — Тернопіль : Підручники і посібники, 2017.

3. Біологія: підруч. для 9 кл. загальноосв. навч. закл. / К.М. Задорожний – Харків : Вид-во «Ранок», 2017.
4. Біологія: підруч. для 9 кл. загальноосв. навч. закл. / Р.В.Шаламов, Г.А. Носов, О.А. Литовченко, М.С. Каліберда, Харків : Соняшник, 2017.
5. Біологія: підруч. для 9 кл. загальноосв. навч. закл. / О.А. Андерсон, М.А. Вихренко, А.О. Чернінський. – Київ. Школяр, 2017.

Рекомендована література з фаху вчителя хімії

Основна:

1. Величко Л.П., Вороненко Т.І., Нетрибійчук О.С. Навчання хімії учнів основної школи: методичний посібник. Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогіки. Київ: Конві Прінт, 2019. 192 с.
2. Сологуб А., Луценко Т. Концепція креативного природничого навчання старшокласників. Біологія і хімія в рідній школі, 2020. № 3. С 17-26.
3. Величко Л.П. Теорія і практика навчання органічної хімії у загальноосвітніх навчальних закладах: монографія. Київ: Генеза, 2006. 330 с.
4. Лукашова Н.І. Становлення і розвиток методики навчання хімії загальноосвітніх школах України: [монографія]. Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2010. 315 с.

Додаткова:

1. Величко Л. Вивчення рівнів структурної організації органічних речовин. Біологія і хімія в рідній школі, 2019. № 5. С 8-10.
2. Величко Л. Органічні речовини, 11 клас. Біологія і хімія в рідній школі, 2019. № 4. С 40-43.
3. Вороненко Т. Навчальна програма курсу за вибором «Розв'язування задач з хімії», 10-11 класи. Біологія і хімія в рідній школі, 2020. № 1. С 20-23.
4. Лазорко М. Квест-технології як форма реалізації ключових компетентностей учнів. Біологія і хімія в рідній школі, 2020, № 2. С. 11-13.
5. Методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2019/2020 навчальному році. Біологія і хімія в рідній школі, 2019. № 4. С. 2-9.
6. Рибалко Л. Упровадження інноваційних підходів до навчання – шлях модернізації змісту освіти. Біологія і хімія в рідній школі, 2020. № 1. С 41-44.
7. Савчин М. Дослідницькі методи навчання хімії – основа технології навчання як дослідження. Біологія і хімія в рідній школі, 2020. № 2. С 7-11.
8. Лукашова Н.І. Методика вивчення періодичного закону Д.І. Менделєєва, періодичної системи хімічних елементів і будови атома: навч.-метод. посібник із шкільного курсу хімії та методики її викладання. Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, – 2007. – 87 с.
9. Лукашова Н.І. Вивчення будови і властивостей неорганічних сполук: навч.-метод. посібник із шкільного курсу хімії та методики її викладання. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2008. – 103 с.
10. Лукашова Н.І. Самостійна робота студентів по розв'язуванню розрахункових задач при здійсненні професійно-методичної підготовки майбутніх учителів хімії: навч.-метод. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. – 140 с.

Ресурси:

1. <http://www.urc.ac.ru:8002/Universities/CSPI/chem/Home.html> – Електронний банк "Хімічний демонстраційний експеримент". Хімічні поняття і питання загальної хімії.
2. <http://www.informika.ru/text/inftech/edu/chemist.html> – Навчальна програма: "ІС:Репетитор. Хімія".

3. http://www.alt.mpei.ac.ru/homepages/distance/vuz_prog/chemistry/index.htm – Дистанційне навчання хімії. Курс містить три складові: конспект лекцій, методичний посібник рішення задач з контрольними завданнями, збірник лабораторних робіт.

Рекомендована література з фаху вчителя фізики

Основна:

1. Атаманчук П.С., Ляшенко О.І., Мендерецький В.В., Ніколаєв О.М. Методика і техніка навчального фізичного експерименту в базовій середній школі: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2010, 292 с.
2. Атаманчук П.С., Поведа Т.П., Щирба В.С. Педагогічна практика для студентів спеціальності «Середня освіта (Фізика)» кваліфікаційного рівня «бакалавр»: вказівки та рекомендації / Навчально-методичний посібник для студентів ЗВО. Кам'янець-Подільський: П.П. Зволейко Д.Г., 2020. 112 с.
3. Величко С.П., Садовий М.І., Трифонова О.М. Засоби діагностики зі шкільного курсу фізики: [навч. посібн. для студ. фіз.-мат. факул. вищ. пед. навч. закл.]. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – Ч. 1. – 136 с.
4. Величко С.П., Садовий М.І., Трифонова О.М. Засоби діагностики зі шкільного курсу фізики: [навч. посібн. для студ. фіз.-мат. факул. вищ. пед. навч. закл.]. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – Ч. 2. – 28 с.
5. Гнип Р. Г. Лекційні демонстрації з курсу загальної фізики : Молекулярна фізика і термодинаміка : навч. посібн. / Р. Г. Гнип, З. А. Хапко, В. В. Вістовський ; за ред. проф. П. М. Якібчука. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 32 с.
6. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Гончаренко С.У. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
7. Гужій А.М. Організація навчально-виховного процесу у кабінеті фізики загальноосвітнього навчального закладу: [навч. посібн.]. / А.М. Гужій, Ю.О. Жук, Д.Я. Костюкевич. – К.: ІЗМН, 1998. – 187 с.
8. Гужій А.М. Фізичний експеримент у загальноосвітньому навчальному закладі. (Організація та основи методики): [навч. посібн.]. / А.М. Гужій, С.П. Величко, Ю.О. Жук. – К.: ІЗМН, 1999. – 303 с.
9. Заболотний В. Ф. Методика навчання фізики (загальні питання в схемах і таблицях з мультимедійними додатками)/ В. Ф. Заболотний. Вінниця : «Едельвейс і К», 2009. 112 с.
10. Лекційні демонстрації з курсу загальної фізики : Оптика. : навч. посіб. : / Р. Г. Гнип, З. А. Хапко, В. В. Вістовський ; за ред. проф. П.М. Якібчука. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 140 с.
11. Методика і техніка експерименту з оптики: [посібн. для студ. фіз. спец. вищ. пед. навч. закл. та вчит. фізики] / Садовий М.І., Сергієнко В.П., Трифонова О.М., Сліпухіна І.А., Войтович І.С. – Луцьк: Волиньполіграф, 2011. – 292 с. 10.
12. Павленко А.І. Методика навчання учнів середньої школи розв'язуванню і складанню фізичних задач: Теоретичні основи / Павленко А.І.; наук. ред. С.У. Гончаренко. – К.: ТОВ «Міжнар. фін. агенція», 1997. – 177 с.
13. Пастернак Н.В., Лах Х.Г. Планування і проведення уроків фізики. Методичні вказівки. - Львів: ЛНУ ім.І. Франка, 2000. - 18 с.
14. Розв'язування навчальних задач з фізики: питання теорії і методики /С.У. Гончаренко, Є.В. Коршак, А.І. Павленко, О.В. Сергєєв, В.І. Баштовий, Н.М. Коршак; за заг. ред. Є.В. Коршака. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – 185 с.
15. Садовий М.І., Вовкотруб В.П., Трифонова О.М. Вибрані питання загальної методики навчання фізики: навч. посібн. [для студ. ф.-м. фак. вищ. пед. навч. закл.] – Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2013. – 252 с.

16. Самостійна робота студентів з вивчення механіки. Методичні рекомендації / Укладачі В. П. Пойда, О. В. Шеховцов, В. П. Хижковий, В. М. Сухов. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – 80 с.
17. Шарко В.Д. Методична підготовка вчителя фізики в умовах неперервної освіти: [монографія] / Шарко В.Д. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2006. – 400 с.
18. Шкільний фізичний експеримент з використанням цифрових вимірювальних комплексів: старша школа: Навчально-методичний посібник / авт. кол.: В.М. Різак, С.Г. Литвинова, О.М. Соколюк, О.І. Чобаль. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. – 256 с. (гриф МОН України)

Додаткова:

1. Атаманчук П.С., Ляшенко О.І., Мендерецький В.В., Ніколаєв О.М. Методика і техніка навчального фізичного експерименту в старшій школі: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Кам'янець-Подільський: КПНУ, 2010, – 292 с.
2. Бондар К. М Теорія і практика інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с.
3. Головка М.В. Використання матеріалів з історії вітчизняної науки при вивченні фізики та астрономії / Головка М.В. – К.: ТОВ «Міжнар. фін. агенція», 1998. – 93 с.
4. Ляшенко О.І. Формування фізичного знання учнів середньої школи: Логіко-дидактичні основи. – К.: Генеза, 1996. – 128 с.
5. Мисліцька Н.А., Заболотний В.Ф. Методичний інструментарій вчителя і викладача фізики. - Вінниця : ВДПУ, 2017. – 126 с.
6. Новоселецький М.А., Савчира С.М. Викладання фізики з елементами інформаційнокомунікаційної технології на уроках фізики: майстерня для учителів фізики. Черкаси, 2014. 68 с.
7. Пасько О. О. Однодворець Л. В. Фундаментальний фізичний експеримент: інтегрований курс історії фізики та навчального фізичного експерименту: навчальний посібник / О. О. Пасько, Л.В. Однодворець. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 124 с.
8. Сиротюк В.Д. Фізика: [підручн. для 8 класу загальноосвіт. навч. закл.] / Сиротюк В.Д. – К.: Зодіак-ЕКО, 2008. – 240 с.
9. Степанченко О.В., Чумак М.Є., Сиротюк В.Д. Шкільний фізичний експеримент як засіб формування дослідницьких умінь учнів.URL: file:///C:/Users/PC/Downloads/znppk_ped_2013_19_20.pdf.
10. Трифонова О.М. Дотримання принципу науковості при формуванні у майбутніх викладачів природничих дисциплін сучасної наукової картини світу / О.М. Трифонова // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград, 2007. – Ч. 1., Вип. 72 – С. 123-126.

Ресурси

1. <http://eqworld.ipmnet.ru/ru/library/physics/elementary.htm>
2. http://booksobzor.info/estestvoznaniye_nauchnotekhnicheskaja_literatura
<http://newlibrary.ru/genre/nauka/fizika/>
3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
5. На уроки фізики: https://osvita.ua/school/lessons_summary/physics/
6. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України: <http://www.mon.gov.ua/>
7. Підручники з фізики та посібники задач з фізики основної школи. – Режим доступу: <https://4book.org/uchebniki-ukraina/7-klass/fizika;>

Література з психології

До завдання 1

1. Щотка О.П. (ред.). (2008). *Вікова психологія*. Навчальний посібник, Ніжин (гриф МОН).
2. Щотка О.П. (ред.). (2008). *Педагогічна психологія*. Навчальний посібник, Ніжин (гриф МОН).
3. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. (2012) *Вікова психологія*. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури.
4. Савчин М. В., Василенко Л.П. (2017). *Вікова психологія*. Навчальний посібник. Київ: Академія, 2017.
5. Палій А.А. (2013) Методи діагностики психічного розвитку дітей. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/862.pdf>
6. Барда С. І., Московець Л. П. (ред.). (2019). *Дослідження особистості молодшого школяра*. Методичний посібник, Кременчук : ПП «Бітарт». URL: <https://cutt.ly/l1Wtu2u>
7. Кравченко О.Д., Моргуна В.Ф. (2008). *Психодіагностика особистості підлітка*. Навчальний посібник, Полтава. URL: <https://cutt.ly/31Wthqr>
8. Алексєєва Ю.А., Артемчук О. Г., Шишова О. М. (2011). *Психодіагностика дітей та підлітків*. Методичний посібник, К.: НПУ імені М. П. Драгоманова. URL: <https://cutt.ly/21Wtlez>

До завдання 2

1. Щотка О.П. (ред.). (2008). *Педагогічна психологія*. Навчальний посібник, Ніжин (гриф МОН).
2. Токарева Н. М., Шамне А. В. (2017). *Вікова і педагогічна психологія*. Підручник. К.
3. Власова О.І. (2005). *Педагогічна психологія*. Навчальний посібник. Ктїв: Либідь.
4. Зливков В.Л., Лукомська С.О. (2018). *Психологія спілкування педагога: інтегративний підхід*. Навчальний посібник, К., Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М.
5. Гарькавець С. О., Волченко Л. П. (2021). *Спілкування в педагогічному процесі*. навчальний посібник, Житомир: ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”».

Література з педагогіки

Основна:

1. Виховні аспекти педагогічної діяльності у сучасній школі : навч.-метод. посіб. / авт.-уклад. : Л.О. Дубровська, В. Л. Дубровський, В.В. Ковнер, О.С. Філоненко; за ред. Є.І. Коваленко. 3-тє видання, перер. та доп. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 160 с.
2. Ковальчук В. Ефективний урок: технології, структура, аналіз. URL: http://lib.ndu.edu.ua/CGI/irbis64r_91_opac/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=IBIS&P21DBN=IBIS&S21STN=1&S21REF=1&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=
3. Методичний путівник класного керівника Нової української школи : *збірник методичних матеріалів* / А. Дубяга, О. Золотар ; за заг. ред. А. Дубяги. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 44 с.
4. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. / Л. О. Мільто. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 156 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/2622/1/MILTO_879-13.pdf
5. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Вид. третє, перероб. і допов. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2013. 230 с.
6. Шквир О. Л. Методика роботи класного керівника: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене. Хмельницький: ХГПА, 2020. 114 с.
7. Ярошук Лілія. Теорія та методика виховання: навч. посібник. Бердянськ, 2019.

400 с.

Додаткова:

1. Класний керівник: пошук інновацій / укл. В.М. Солова, за ред. Є.І.Коваленко Ніжин: Вид.НДУ ім. М.Гоголя. 2011. 333 с.
2. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Теорія та методика виховання: підручник. К.: Знання-прес, 2008. 418 с.
3. Холковська І.Л., Волошина О.В., Губіна С.І. Основи педагогічної майстерності: практикум. Вінниця: «Твори», 2019. 240 с. URL: <http://psychology.univer.kharkov.ua/dist2020/materialy/Shvedova/Prakt.pdf>

Інформаційні ресурси

1. www.nbuv.gov.ua - Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського представляє електронний каталог періодичних видань.
2. <http://www.mon.gov.ua/> - Міністерство освіти і науки України - офіційний сайт.
3. http://www.ednu.kiev.ua/index_u.htm - освітянська мережа України.
4. <http://www.info-library.com.ua/books-book-116.html> - українська бібліотека електронних підручників.

Офіційні джерела

1. Закон України «Про освіту». URL: Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>.
2. Закон України «Про загальну середню освіту». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14.
3. Державна національна програма «Освіта». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=896-93-%EF>.
4. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затверджене Наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 року № 93. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>.
5. Положення про практику здобувачів вищої освіти в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя. Затверджено Наказом ректора Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя № 189 від 31 серпня 2021 р. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/polozh_practika.pdf

ДОДАТКИ

Додаток 1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
ПІДСУМКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ (ВИРОБНИЧОЇ) ПРАКТИКИ

Студент/(-ка) **IV** курсу Навчально-наукового інституту
природничо-математичних, медико-біологічних наук та інформаційних
технологій
денної/заочної форми навчання спеціальності _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Проходив/(-ла) педагогічну практику з фаху _____
в _____

_____ (повна назва бази практики)

від _____ до _____ 20____ року

Рішення педагогічної ради ЗЗСО: педагогічну практику студента/(-ки) оцінити _____
(кількість балів у межах 1-25 балів)

Директор ЗЗСО _____ М.П.
(підпис)

Учителі із фаху (біологія) _____ (хімія) _____ (фізика) _____

Класний керівник _____

Методисти із фаху (біологія) _____ (хімія) _____ (фізика) _____

Методист із педагогіки _____

Методист із психології _____

1. Виконання функцій учителя (всього 1-15 балів):[#]

№	Зміст роботи	Учителі з фаху					
		Біології		Хімії		Фізики	
		Оцінка	Підпис	Оцінка	Підпис	Оцінка	Підпис

1.	Правильність постановки та реалізація теми й мети занять (макс. 0,5 балів)						
2.	Доцільність використання типів уроків, оптимальність їх етапів (максимум 1 бал)						
3.	Правильність вибору та застосування методів навчання (макс. 0,5 балів)						
4.	Застосування шляхів опрацювання літературного матеріалу (макс. 0,5 балів)						
5.	Доцільність вибору та використання засобів навчання (макс. 0,5 балів)						
6.	Правильність вибору та застосування методів і форм контролю (макс. 1 бал)						
7.	Проведення позакласного заходу з фаху (максимум 1 бал)						
Разом* (у межах 1-5 б. за кожний предмет)							

2.1 Проведення залікових уроків з фаху (всього 0-36 балів): *

№		Теми уроків	Методисти із фаху	
			Оцінка	Підпис
1.	Біологія (0-4 бали за кожен урок)			
2.	Хімія (0-4 бали за кожен урок)			
3.	Фізика (0-4 бали за кожен урок)			
2.2	Проведення позакласного заходу з фаху та оформлення документації (1-6 балів):*			
4.	Захід (1-5 б.)			
5.	(0-1 б.)	Оформлення звітної документації		
Разом (1-42 б.)*				

3. Виконання функцій помічника класного керівника (0-10 б.):

№	Зміст роботи	Класний керівник	
		Оцінка	Підпис
1.	Підготовка і проведення виховного заходу (0-5 б.)		
2.	Взаємодія практиканта з учнями (0-5 б.)		
Разом*			

4. Виконання завдань з педагогіки (0-18 б.): *

№	Зміст роботи	Методист із педагогіки	
		Оцінка	Підпис

1.	Ведення щоденника педагогічної практики з індивідуальним звітом про проходження педагогічної практики (0-6 б.)		
2.	Розгорнутий аналіз однієї педагогічної ситуації, яка виникла під час проведення уроків (0-6 б.)		
3.	Розгорнутий аналіз педагогічної ситуації, яка виникла в позаурочний час (0-6 б.)		
Разом*			

5. Виконання завдань з психології (0-15 б.): *

№	Зміст роботи	Методист із психології	
		Оцінка	Підпис
1.	Дослідження індивідуально-психологічних особливостей учня (0-10 б.)		
2.	Психологічний аналіз педагогічного спілкування (0-5 б.)		
Разом*			
		Керівник практики	
		Оцінка	Підпис
ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ЗА ПЕДАГОГІЧНУ (ВИРОБНИЧУ) ПРАКТИКУ*			

Бали виставляються вчителями школи

* Бали виставляються методистами університету (за спеціальностями)

Додаток 2.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЩОДЕННИКА

Титульна сторінка

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

ЩОДЕННИК

педагогічної практики

студента (студентки) _____ курсу _____ факультету
(денна форма навчання)

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

прізвище, ім'я, по батькові студента (студентки)

Педагогічна практика

проходила в ____ класі _____
(навчального закладу)

з «____» _____ по «____» _____

_____ навчального року

1. На перших сторінках щоденника студент записує прізвище, ім'я та по батькові:

- директора школи;
- заступника директора;
- класного керівника того класу, в якому проходила практика;
- учителів фахів;
- методиста з педагогіки;
- методиста з психології;
- методистів з фахів.

2. Список учнів класу з їх громадськими дорученнями

3. Розклад уроків.

4. Розклад дзвінків.

5. Індивідуальний план:

- а) календарно-тематичний план з предмету;
- б) план виховної роботи класного керівника на період практики.

Далі у щоденнику психолого-педагогічного спостереження студент коротко відображає весь зміст проведеної роботи за кожен день з обов'язковим аналізуванням, роздумами, висновками, пропозиціями тощо.

На останніх сторінках щоденника студент ставить свій підпис, а методист з педагогіки оцінює зміст і оформлення щоденника.

Записи, за бажанням, можна робити в довільній формі або у формі таблиці, за таким зразком:

Дата	Зміст роботи (що зроблено за день)	Психолого-педагогічний аналіз, роздуми, пропозиції, зауваження тощо
------	---------------------------------------	---

Наприклад:

Дата	Зміст роботи (що зроблено за день)	Психолого-педагогічний аналіз, роздуми, пропозиції, зауваження тощо
20.01	Сьогодні відбулась бесіда з класним керівником 7-А класу з метою з'ясування характерних особливостей класного колективу та окремих учнів.	Результати бесіди дозволяють зробити висновок про те, що клас у цілому дружний, має свої традиції. У більшості учнів сформовані почуття обов'язку та відповідальності, про що свідчать отримані грамоти за участь у шкільних олімпіадах. Проте, у класі є учні, які потребують посиленої до них уваги у зв'язку з тим, що часто приходять не підготовленими до уроків та порушують дисципліну в класі. Таким чином, мені є над чим подумати і спланувати з ними індивідуальну роботу. У класі всього 28 учнів. Це забагато...
	Проведена бесіда з	У бесіді з учителем біології я з'ясувала, що учнів з

	учителем біології з метою з'ясування навчальних можливостей учнів з даного предмету.	високим рівнем навчальних досягнень у класі лише двоє, 10 учнів мають достатній рівень, а 14 – середній. Два учні взагалі не виявляють інтересу та наполегливості до вивчення біології. У цілому ж у класі панує атмосфера доброзичливості та відповідальності.
21.0 1	Відвідала урок біології з метою з'ясування форм роботи учителя з учнями на уроці.	Урок розпочався традиційно з перевірки домашнього завдання. 2 учня працювали біля дошки, а 1 відповідав на запитання учителя. В цей час інші учні просто слухали і, час від часу, вчитель їх також запитував. За 15 хвилин перевірено виконання домашнього завдання у 5-ти учнів. Наступні 20 хвилин учитель пояснював новий матеріал. За цей час діти слухали пояснення, працювали з підручником. Протягом наступного часу закріплювалися набуті знання. Учитель знову проводив індивідуальне опитування та пропонував розв'язувати певні завдання. Наприкінці уроку було задано домашнє завдання. На мою думку, на цьому уроці були використані в основному індивідуальна та колективна форми навчання. Активність учнів була недостатня.
	Відвідала урок української мови з метою з'ясування методів навчання, які використовує учитель на уроці.	З відвіданого уроку слідує те, що при перевірці домашнього завдання були використані такі методи: бесіда, усне та письмове опитування, заохочення (похвала, подяка). При вивченні нового матеріалу вчитель використовував методи: пояснення, розповідь, бесіда, вправи, аналізування, робота з книгою, робота з картками. Закріплення нового матеріалу відбулося за допомогою методів: вправи, усне опитування. Пояснення домашнього завдання відбувалося після дзвінка, що є недоцільним, бо учні вже майже не слухали. Вважаю, що вчитель протягом уроку використовував різні методи навчання, що і сприяло мобілізації уваги учнів та забезпеченню дисциплінованості.
	Перевіряла щоденники учнів за проханням класного керівника, з метою з'ясувати, чи всі учні записують домашні завдання.	Перевірка щоденників засвідчила те, що частина учнів не записує у щоденник домашні завдання з окремих предметів, щоденники у п'яти учнів (Пилипенко О., Дорошенко А., Ісаєнко Н., Орел А., Задорожний К.) неохайні та мають фрагментарні записи. Думаю, що з ними необхідно провести виховну бесіду.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ

Згідно наказу ректора університету від 18 червня 2018 р. № 152 «Про зміни до форми щоденника практики» до форми щоденника практики додається пункт «Письмовий звіт студента-практиканта», пропонуємо

Титульний лист (для електронного варіанту звіту)

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

ЗВІТ

про проходження практики

студента (студентки) _____ курсу _____ факультету/інституту
(денна/заочна форма навчання)

прізвище, ім'я, по батькові студента (студентки)

Ніжин, рік

**Рекомендації до написання письмового звіту студента-практиканта
(як в електронному вигляді, так і в щоденнику)**

1. Загальна інформація про проходження практики.
2. Підготовчий етап педагогічної практики.
3. Характеристика основного періоду практики.
4. Особисті досягнення. методичні творчі знахідки, відкриття, нестандартні рішення.
5. Найтипівіші помилки, найбільші труднощі у навчально-виховній роботі.
6. Загальні висновки.
7. Пропозиції щодо теоретичної і практичної підготовки в університеті, організації та проведенні практики.

АЛГОРИТМ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ (під час уроків)

Перший етап умовно називається «стоп!» і спрямований на оцінку вчителем ситуації та усвідомлення власних емоцій. Цей етап необхідний для того, щоб не нашкодити дитині поспішними діями і не ускладнити взаємини з нею. Тільки в тих випадках, коли ситуація є небезпечною для життя та здоров'я дитини, потрібно діяти швидко й рішуче.

Але подібні ситуації трапляються не так часто, тому в решті випадків рекомендується, скориставшись паузою, запитати себе: «Що я зараз відчуваю?», «Що я зараз хочу зробити?», після чого необхідно перейти до другого етапу.

Другий етап починається з питання «чому?», що ставиться педагогом самому собі. Суть цього етапу полягає в аналізі мотивів і причин вчинку дитини. Це дуже важливий етап, оскільки саме причини визначають засоби педагогічної дії. Щоб правильно визначити мотиви поведінки дитини, педагогові необхідно вміти розуміти мову невербального спілкування (демонстративний погляд; нудьгуючий або зосереджений на чомусь вигляд тощо).

Третій етап полягає в постановці педагогічної мети, яка формулюється у вигляді питання «що?» - «Що я хочу одержати в результаті своєї педагогічної дії?» (відчуття страху в дитини або усвідомлене відчуття провини).

Педагогічна дія повинна бути спрямована не проти особистості дитини, а проти її вчинку. Дитина повинна чітко усвідомлювати, що саме цього разу її поведінка є поганою. Важливо показувати дитині в кожному конкретному випадку, що ви приймаєте її такою, якою вона є, розумієте її, але в той же час не схвалюєте її дії. Такий підхід, не принижуючи дитину, здатний викликати в неї позитивну поведінку.

Четвертий етап полягає в обранні оптимальних засобів для досягнення поставленої педагогічної мети і відповідає на питання «як?» - «Як досягти бажаного результату?». Продумуючи способи і засоби досягнення педагогічної дії, учитель повинен залишати свободу вибору за дитиною. Майстерність педагога проявляється в умінні створити такі умови, щоб дитина могла зробити вибір, а не примушувати дитину поводитися «як слід». Виходячи з цього, вчитель запропонує декілька варіантів дитині, але найпривабливішим для неї зробить оптимальний варіант і тим самим допоможе зробити правильний вибір.

Досвідчений педагог використовує широкий арсенал педагогічних засобів, не застосовуючи погрози, насмішки в бік учня, записи в щоденнику, скарги батькам. Названі способи малоефективні й свідчать про низький рівень професіоналізму. Відмова від подібних засобів від самого початку педагогічної діяльності надає величезні можливості для творчості педагога, дозволяє зробити процес спілкування з дитиною радісним і плідним.

П'ятий етап – це практична дія педагога. Цей стан є логічним завершенням усієї попередньої роботи розв'язання педагогічної ситуації. Саме на цьому етапі реалізується педагогічна мета через певні засоби і способи відповідно до мотивів дитини. Успіх практичної дії вчителя буде залежати від того, наскільки точно він зміг сформулювати педагогічну мету, наскільки правильно обрав оптимальні засоби досягнення поставленої мети і наскільки вміло втілював їх у реальному педагогічному процесі. Педагог-професіонал знає, що результати педагогічних дій, як правило, віддалені в часі, тому він діє немовби «на виріст», спираючись на краще в дитині.

Шостий етап – завершальний в алгоритмі розв'язання педагогічної ситуації. Він являє собою аналіз педагогічної дії та дозволяє оцінити ефективність спілкування педагога з дітьми, порівняти поставлену мету з досягнутими результатами і сформулювати нові перспективи.

АЛГОРИТМ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ (позаурочний час)

I. Характеристика суспільно-виховного середовища:

- 1) зазначте, де відбувається педагогічна дія (школа, клас, окреме угруповання, спортивна команда та ін.);
- 2) зробіть оцінку спрямованості соціального мікросередовища, відзначте його позитивний або негативний вплив;
- 3) зробіть приблизну оцінку рівня вихованості групи (колективу), якщо є відповідні дані: а) добре вихований колектив;
б) процес становлення колективу;
в) колективу, немає, група недостатньо вихована і колективом називається формально;
г) негативна спрямованість групи.

II. Виявлення об'єктів виховання (на кого спрямований педагогічний вплив) і суб'єктів виховання (хто виховує, хто впливає), їх педагогічна характеристика:

- 1) назвіть об'єкти виховання в запропонованій педагогічній ситуації;
- 2) назвіть суб'єкти виховання в даній педагогічній ситуації;
- 3) по можливості запишіть їх в порядку педагогічної значущості;
- 4) зазначте основні якості об'єкта виховання, педагогічного впливу (впливу на погляди, ідеали, риси характеру, потреби, вчинки, навички, почуття, переконання та ін.);
- 5) дайте обґрунтування наявності кожної з вказаних якостей за допомогою аргументів, взятих з проаналізованої педагогічної ситуації;
- 6) дайте кожній із цих якостей оцінку, виділивши при цьому позитивні якості і тенденції розвитку, що стимулюються, і негативні, що враховуються;
- 7) по можливості розташуйте об'єкти виховання і якості вихованців за їх педагогічною значущістю;
- 8) назвіть конкретні соціальні і психологічні причини, що викликали ці якості у поведінці вихованця і якості групи (колективу), виділяючи при цьому достовірні і передбачувані;
- 9) по можливості розташуйте виявлені причини в порядку їх педагогічної значущості.

III. Характеристика стосунків у педагогічній ситуації.

Дайте характеристику стосунків у педагогічній ситуації, що має місце між:

1. Суб'єктом виховання (особистістю) і об'єктом (особистістю).
2. Суб'єктом виховання (особистістю) і об'єктом — колективом.
3. Суб'єктом виховання (колективом) і об'єктом виховання — особистістю.
4. Суб'єктом виховання (колективом) і об'єктом виховання — колективом.

Які стосунки за змістом та формою мають місце?

IV. Конкретизація виховних цілей і змісту виховання.

Прогноз результатів виховного впливу:

- 1) зазначте конкретно, які зміни об'єкта виховання повинні відбутися в результаті педагогічного впливу, який його кінцевий результат;
- 2) сформулюйте конкретну мету виховної дії для кожного об'єкта виховання, спираючись на дані проведеного аналізу, виявлені причини і відповідні оцінки;
- 3) охарактеризуйте зміст виховного впливу: чи мали місце в даній ситуації такі типи виховання — розумове, наукове, моральне, патріотичне, трудове, естетичне, фізичне та ін.

V. Формулювання педагогічних проблем:

- 1) сформулюйте педагогічні проблеми, що виникли в даній ситуації;
- 2) розгляньте їх у логічній послідовності відповідно ходу розв'язання задачі.

VI. Аналіз педагогічних рішень:

- 1) проаналізуйте ефективність педагогічного впливу учителя-вихователя на кожен

об'єкт виховання (на окремих вихованців, на групи, на колективи), встановить зв'язок між виховним впливом і його педагогічними результатами;

2) які методи і прийоми педагогічного впливу обрав суб'єкт виховання;

3) які види діяльності обрав суб'єкт виховання, які засоби використовував у цій діяльності; 4) які організаційні форми діяльності обрали вихователі;

5) яке рішення прийняв вихователь.

VII. Аналіз виконання організаційної роботи вихователя.

Дайте по можливості більш докладну характеристику практичної діяльності вихователя, спрямованої на здійснення педагогічних рішень:

1) як здійснюється інструктаж вихованців, яким чином надається навчально-виховна інформація школярам;

2) які практичні завдання пропонуються учням і як це робиться;

3) як вихователь здійснює керівництво практичною діяльністю учнів в певній ситуації;

4) як здійснюються педагогічні дії з внутрішньої координації педагогічної системи (регулювання взаємовідносин між вихователем і вихованцями, між вихованцями, ліквідація конфліктів, спрощення або ускладнення завдань, надання педагогічно доцільної допомоги та ін.);

5) як здійснюється зовнішня координація діяльності педагогічної системи (зв'язок вихователя з іншими колективами, організаціями, людьми);

6) як здійснюються контроль і врахування діяльності вихованців у ході роботи;

7) як вихователь спирається на колектив, на актив учнів.

VIII. Загальні оцінки результатів педагогічного впливу.

Дайте оцінку результатам педагогічного впливу, вказавши:

1) чи досяг мети педагогічний вплив;

2) які положення педагогічної теорії (принципи, методи, прийоми, засоби та ін.) були вдало використані в даній ситуації;

3) які помилки, недоліки були допущені у вихованні, що проявилися в даній ситуації;

4) яких знань, навичок, умінь бракує вихователю;

5) який позитивний і негативний педагогічний досвід вихователя варто врахувати в подальшій роботі.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УЧНЯ

ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ

1. На основі спостереження за учнями класу, бесіди з класним керівником оберіть учня для проведення психологічного дослідження.
2. Визначте мету, предмет дослідження, сформулюйте попередню гіпотезу.
3. Продумайте мотиваційні та діагностичні завдання індивідуальної роботи з обраним учнем.
4. Ознайомтеся із схемою написання характеристики учня.
5. Розробіть програму психологічного вивчення дитини чи підлітка як суб'єкта учбової діяльності.
6. Підберіть необхідні методи та методики психологічного дослідження та здійсніть психодіагностичну процедуру вивчення учня, обробіть та проаналізуйте отримані результати.
7. Підготуйте підсумковий протокол дослідження індивідуально-психологічних особливостей учня.
8. Дотримуючись методичних рекомендацій, напишіть характеристику учня.
9. На основі отриманих результатів визначте розвивальні завдання індивідуальної роботи з обраним учнем.
10. Оформіть звіт про проведене дослідження.
11. Здійсніть рефлексію процесу виконання завдання.

Підготовчий етап.

Одне з психологічних завдань педагогічної практики для студентів IV-х курсів є написання психологічної характеристики на учня класу. На основі попереднього спостереження за учнями класу, бесіди з класним керівником потрібно обрати учня для проведення психологічного дослідження. Вибір учня – **об'єкта** психологічного дослідження – здійснюється керівником практики, психологом або студентом. Це може бути учень, який привернув вашу увагу в силу своїх індивідуальних якостей, який відстає у навчанні, "важковихований" або ж лідер класу (необхідні поради щодо вибору учня може дати класний керівник).

При визначенні **мети** дослідження студент повинен виходити із необхідності формування цілісного погляду на особистість дитини, її шкільні труднощі і ресурси розвитку.

Предмет вивчення конкретизується на основі врахування того, що важливими у дослідженні є всі сторони психічного життя учня, тобто психіка в усіх її проявах. Під час практики варто з'ясувати особливості перебігу *психічних процесів* учня (і *пізнавальних*, і *емоційно-вольових*), виявити і дати психологічне пояснення особливостей *психічних станів* досліджуваного, описати характерні для даного об'єкта дослідження *психічні властивості* особистості.

Обов'язковим для дослідження є формулювання **гіпотези**, певного припущення щодо закономірностей проявів психіки і поведінки учня, яке і буде вивчатися і перевірятися у процесі самого психологічного дослідження.

Бажано уже з перших днів почати намічати **програму індивідуальної роботи** з обраним учнем в єдності трьох її складових: мотиваційної, діагностичної та розвивально-корекційної.

Така програма передбачає:

1. Встановлення контакту з учнем.
2. Вивчення рівня успішності/неуспішності учня (знайомство з особовою справою, медичною картою, аналіз щоденника, класного журналу, бесіда з класоводом або ж

класним керівником, учителями-предметниками, з друзями досліджуваного), переважаючих інтересів в учінні, причин неуспішності, систематичності чи несистематичності виконання домашніх завдань, активності чи пасивності на уроках, фізичного стану, стану здоров'я.

3. Постійні спостереження за поведінкою учня на уроках, позакласних заняттях, на перервах.
4. Спостереження за контактом з однолітками і за необхідності визначення причин конфліктності та надання допомоги у налагодженні стосунків.
5. Встановлення наявності чи відсутності тривожності дитини, за необхідності з'ясування причин тривожності, надання корекційної допомоги.
6. Продумування заходів із попередження та подолання занедбаності в навчанні.
7. Визначення шляхів впливу на особистість дитини з метою розвитку її інтересів, включення у продуктивну діяльність згідно з її здібностями.
8. Встановлення зв'язку з тренерами, керівниками гуртків, учителями, соціальним педагогом, шкільним психологом, сім'єю учня.
9. Здійснення контролю за зайнятістю даного учня в суспільному житті класу, школи.
10. Допомога учню у складанні програми самовиховання.

З урахуванням завдань дослідження та висунутої *гіпотези* (для її перевірки) підбираються необхідні **методи** психологічного дослідження: методи спостереження, експериментальні та психодіагностичні методи (тести, анкети, опитувальники, інтерв'ю, бесіда), аналіз продуктів діяльності та ін.

- Зверніть увагу: ви маєте підібрати тільки ті конкретні методики, які відповідають програмі вашого дослідження, будуть сприяти перевірці висунутої гіпотези щодо причин проявів поведінки учня.

За необхідності дослідження може стосуватися **мотиваційної** сфери учня, **пізнавальних можливостей**, (особливостей відчуттів, сприймання, пам'яті, мислення, мовлення, уяви), сформованості **особистісних** якостей (спрямованості учня, ціннісних ідеалів, самооцінки, рівня домагань, інтересів, здібностей, вольових рис, емоційно-почуттєвої сфери, характеру, особливостей темпераменту), **стосунків** з однолітками.

Варто переглянути практикуми з психології, підібрати конкретні методики досліджень, які розроблені фахівцями, були використані під час лабораторних занять і рекомендовані викладачами для застосування їх під час педагогічної практики. Підібрати необхідні для експериментального дослідження методики ви зможете, скориставшись посібниками, які вказані у списку літератури (див.: **Література з психології**).

Експериментальний етап.

1. *Провести 3–4 дослідження з використанням методів спостереження, бесіди, психодіагностичних методів (за вибором), проаналізувати отримані дані і зробити відповідні висновки.*

Під час діагностики важливо дотримуватися інструкції і всієї процедури дослідження, вказаної в методиці. Кожна методика виконується й оформляється як самостійне дослідження у вигляді **протоколу** дослідження. Спостереження, бесіди як методи дослідження також обов'язково протоколюються згідно з загальними вимогами до їх проведення.

- **Увага!:** після проведення дослідження матеріали опитувань, які проводились із досліджуваним (малюнки, картки, опитувальники, тести з відповідями досліджуваного - **бланки відповідей учня** та под.) додаються до звіту в окремому файлі чи конверті. За ними викладач може судити про правильність обробки даних.

Після проведення дослідження згідно наміченої програми отримані кількісні дані потрібно занести до таблиці результатів.

Конструктивний етап

1. *Співставлення отриманих результатів із висунутою гіпотезою.*
2. *Написання характеристики учня.*
3. *Формулювання педагогічних рекомендацій.*
4. *Оформлення звіту про проведене дослідження.*

Розкриваючи ту чи іншу особливість особистості школяра, необхідно давати більш повне її описання, використовуючи при цьому найбільш характерні факти поведінки і дані, отримані при проведенні різних методів дослідження.

Після попередніх висновків потрібно проаналізувати результати та описати, наскільки вони співпадають із вашими спостереженнями за учнем, із висунутими гіпотезами.

Характеристика пишеться із дотриманням методичних рекомендацій до її написання та оформлення (див. Схему написання характеристики учня, Додаток А).

Наявність фактичного матеріалу і аргументування психологічних висновків – обов'язкова умова характеристики. Глибина характеристики визначатиметься ступенем розкриття справжніх психологічних причин прояву відповідних особистісних якостей учня і заходів педагогічної дії, що рекомендуються з урахуванням цих причин. Готова характеристика повинна бути завірена (але не оцінена) класним керівником.

Далі потрібно виділити **рекомендації** з індивідуальної виховної роботи з цією дитиною. Важливо розкрити психологічні причини прояву відповідних особистісних якостей учня і вказати конкретні заходи педагогічного впливу з урахуванням цих причин.

Рефлексивний етап

Рефлексивний етап передбачає осмислення процесу та результатів виконання завдання шляхом формулювання відповідей на запитання у письмовій формі за схемою:

- Які труднощі і почуття виникали в процесі роботи над завданням?
- Що вам дала робота над ним?
- Чи можна сказати, що завдання вам сподобалося? Чому?
- Якщо завдання чимось не сподобалося, спробуйте якнайточніше сформулювати, чим саме.
- Можливо, у вас з'явилися пропозиції щодо його поліпшення?

СТРУКТУРА ЗВІТУ

Звіт про проведене дослідження індивідуально-психологічних особливостей учня повинен включати:

1. **Титульний лист.**
2. **Програму психологічного дослідження учня (1–2 стор.).**

На цьому аркуші визначається *об'єкт* і *предмет* дослідження, вказуються *мета* і *завдання* психолого-педагогічного вивчення відповідно до обраного учня. Висувається *гіпотеза* щодо можливих причин успішності/неуспішності учня у навчанні, адекватності/неадекватності поведінки його у стосунках з однолітками чи дорослими. Дається характеристика використаних *методів* та *методик* дослідження.

3. **Результати проведених досліджень індивідуально-психологічних особливостей учня.**

4. **Текст психолого-педагогічної характеристики учня**, написаної за схемою або в довільній формі, але з обов'язковим дотриманням послідовності і повноти висвітлення різних сторін психіки учня (1-2 стор.).

5. **Висновки і психолого-педагогічні рекомендації** студента, які направлені на розв'язання проблеми (1–2 стор.).

6. **Звіт про індивідуальну роботу з учнем (1–2 стор.)** (в окремому файлі додається

до папки з психологічним звітом).

У цій частині роботи студент повинен описати свою індивідуальну роботу з учнем за наступним планом:

За рахунок чого відбувся ваш контакт з учнем? Чи змогли ви викликати до себе прихильність дитини? Як Вам це вдалося? Опишіть, що сприяло Вашому контакту.

У чому саме полягав індивідуальний підхід до цього учня, які засоби дії були використані (розвиток інтересів, створення емоційного комфорту, зняття напруги, шкільної тривоги, допомога при індивідуальному аналізі психотравмуючих моментів у навчанні і у відносинах з однолітками, психологічна підтримка при емоційній відчуженості, замкнутості, сором'язливості і т.д.).

Психолого-педагогічне обґрунтування доцільності індивідуального підходу до дитини. Тут потрібно вказати, наскільки успішно проходила ваша робота. Чи відповідала вона тим цілям, які Ви спочатку поставили? За рахунок чого підтримувався контакт з дитиною? Які результати цієї роботи? В чому полягає перспектива розвитку дитини, успішності в становленні особистісних якостей і пізнавальних здібностей? Які особливості Ви відкрили в собі при індивідуальній роботі з учнем? Що для Вас виявилось найскладнішим?

7. Здійснення рефлексії власної діяльності (рефлексивний етап) (1–2 ст.).

8. Список використаної літератури (1 ст.).

9. Додатки (відповіді досліджуваного учня на підготовлених бланках).

Схема написання характеристики учня

Учень (ПІБ) _____

Вік (дата народження, число повних років і місяців на день дослідження) _____

Школа (№, місто, район) _____

Клас _____

Напрями аналізу проблем
I. Особливості психофізичного розвитку 1. Здоров'я дитини (здоровий або ослаблений, чи є хронічні захворювання – які?). 2. Зріст (відстає в зрості, норма, дуже рослий). 3. Вага (нормальна, надмірна, недостатня). 4. Чи є порушення зору, слуху, постави? 5. Рівень розвитку моторики (зокрема, дрібних рухів). 6. Відповідність фізичного розвитку зросту.
II. Характеристика сімейного середовища 1. Склад сім'ї. 2. Професія і місце роботи батьків (ПІБ батьків указувати необов'язково). 3. Взаємостосунки в сім'ї. 4. Особливості сімейного психологічного клімату. 5. Ставлення дорослих до дитини. 6. Позиція дитини в сім'ї.
III. Взаємостосунки учня з однолітками 1. Соціальний статус і соціальна роль учня в колективі. 2. Його ставлення до товаришів по класу (кого вважає другом, до кого прихильний, з ким конфліктує і з яких причин). 3. Які моральні якості виявляються у взаємостосунках з однокласниками? 4. Ставлення до нього однокласників (які в ньому позитивні або негативні риси відзначають) 5. Чи співпадає їх оцінка з оцінкою вчителя? 6. Чи має друзів поза класом? 7. З ким спілкується поза школою? 8. Який характер цих взаємостосунків?
IV. Учбова і трудова діяльність 1. Успішність (рівень знань; побудувати графік успішності з предметів). 2. Ставлення до навчання (загальний інтерес до навчання, ставлення до різних предметів). 3. Старанність, посидючість. 4. Уміння вчитися (працювати з книгою, заучувати, складати плани, контролювати себе). 5. Основний мотив навчання. 6. Наявність трудових навичок і умінь, види праці, яким віддається перевага. 7. Ставлення до праці. 8. Організованість і дисциплінованість у праці. 9. Звичка до тривалих трудових зусиль.
V. Інтелектуальні особливості учня 1. Загальний розумовий розвиток (обізнаність, тямущість, уміння висловити думку). 2. Особливості уваги (стійкість, переключення, розподіл, об'єм і ін.). 3. Характеристика сприйняття і спостережливості.

4.	Особливості пам'яті (об'єм, швидкість, міцність, переважаючий тип пам'яті та ін.).
5.	Особливості мислення (уміння аналізувати, порівнювати, виділяти істотне, узагальнювати, робити висновки; рівень розвитку наочно-образного і словесно-логічного мислення).
6.	Особливості мовлення (рівень розвитку, словниковий запас, мовленнєво-мислительна креативність і под.).
7.	Характеристика уяви (оригінальність, багатство, рівень розвитку творчої і відтворювальної уяви).
VI. Спрямованість та індивідуальні особистості школяра	
1.	Навчання і позаучбові інтереси (їх широта, глибина, активність).
2.	Переконання, прагнення, мрії, ідеали.
3.	Наявність спеціальних здібностей (музичних, артистичних, художніх, спортивних і ін.).
4.	Самооцінка, рівень домагань.
5.	Яскраво виражені риси характеру (ставлення до людей, навчання, самого себе).
6.	Прояв властивостей темпераменту.
7.	Емоційні риси особистості, переважаючий настрій.
8.	Реакція на перешкоди і утруднення (рівень фрустрованості).
9.	Вольові риси характеру (наполегливість, самостійність, упертість, навіюваність і ін.).
VII. Загальні висновки	
1.	Зробити висновки про сильні і слабкі сторони особистості учня. Визначити можливі перспективи подальшого розвитку особистості учня.

Дослідження провів -----

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

ХІД ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ

1. Вивчіть літературу з проблем педагогічного спілкування.
2. Ознайомтесь із рекомендаціями проведення аналізу педагогічного спілкування на уроці.
3. Проведіть спостереження за особливостями спілкування педагога з учнями на уроці з виділенням 8 позицій аналізу спілкування, які відповідають категоріям Н.Фландерса.
4. Заповніть схему аналізу.
5. Дайте інтерпретацію отриманих кількісних даних.
6. Сформулюйте педагогічні рекомендації.
7. Напишіть та оформіть звіт про проведене дослідження.
8. Здійсніть рефлексію процесу виконання завдання.

Підготовчий етап

1. Вивчення літератури з проблем педагогічного спілкування.
2. Ознайомлення із рекомендаціями проведення аналізу педагогічного спілкування на уроці.

Приступаючи до виконання даного завдання, студентам необхідно "освіжити" і поглибити своє поняття про педагогічне спілкування, його структуру і особливості, а також уроку необхідно вивчити схему аналізу педагогічного спілкування.

Завдання розроблено з урахуванням способу аналізу уроку за **Н.Фландерсом**, який передбачає "розчленування" комунікативного змісту уроку за **10 категоріями**.

Прагнення розробити метод аналізу педагогічного спілкування, що відповідає потребам педагогічної практики, привело до виділення методистами **8 позицій аналізу**, деякі з них відповідають категоріям Н.Фландерса.

Акцентування думок учнів (АД)

Вчитель уважний до висловлювань школярів: переконливо показує, що згоден з ними, коментує, розвиває їх уявлення і думки, доповнює; в інших випадках тактовно спростовує, не упускаючи можливості наголосити на позитивних моментах відповідей. Йдеться про здійснення педагогічних дій з установкою на інтелектуальне розуміння учнів.

Схвалення почуттів школярів (СП)

Вчитель залучається до емоційного стану учнів або окремого школяра, здатний, як іноді говорять, проникнутись. Мається на увазі емоційне розуміння ("розуміння серцем"), що отримало назву емпатії. Остання може виявлятися в тому, що педагог утішає школяра, в якого щось не виходить, виразно хвалить слабого учня за гранично скромний успіх, сміється разом з дітьми, якщо це нікого не кривдить, і ін., нарешті, робить "поправки на дитинство", які, проте, не тільки не перешкоджають досягненню педагогічних цілей, але, врешті-решт, допомагають цьому.

Вираження задоволення (ВЗ)

Педагог схвалює, хвалить або якимось інакше емоційно заохочує школярів за вдалу думку, добре виконану роботу. Діапазон педагогічних реакцій у цьому плані вельми широкий: мімічні вираження (як правило, знайомі учням), схвальне кивання головою, вимовлення слів з відповідною інтонацією ("Далі!", "Продовжуй!" і т.д.), схвальні висловлювання про дії учнів, похвала, що відноситься до окремого школяра або класу, і ін. Все це може розглядатися як емоційна підтримка учбової діяльності школярів засобами спілкування. Сюди ж відносяться оцінні думки при виставленні оцінок.

Звернення до думки учнів (ЗД)

Вчитель стимулює ініціативу, викликає школярів для відповіді за бажанням, цікавиться думкою учнів з деяких аспектів спільної роботи, вносить корективи в урок на прохання

учнів, пропонує завдання на вибір і т.д. Можливо, він залучає школярів до формулювання цілей уроку або його фрагментів, до перегляду цих цілей під впливом тих або інших обставин. Кажучи інакше, йдеться про такі взаємодії, які можуть створювати у школярів враження про їх причетність до ведення уроку, про співпрацю з педагогом.

Вказівки, розпорядження (ВР)

Вони пов'язані з веденням уроку, організацією роботи учнів, зокрема це виклики школярів для відповіді без вияву бажання з їхнього боку. Сюди ж відносяться акти спілкування тоном, що підкреслює рольову позицію педагога, його установку на спілкування згори "донизу", проте, йдеться про випадки, що не включають вираження незадоволення або дисциплінуючі дії.

Вираження незадоволення (ВН)

Учні або окремих школяр можуть не виконати або недостатньо якісно виконати завдання вчителя, здійснити деякі окремі учбові дії на рівні, що не відповідає очікуванням педагога. Проте тут йдеться не стільки про самі факти такого роду, скільки про способи вираження негативного ставлення до них з боку педагога.

Дисциплінуючі дії (ДД)

Маються на увазі паузи, призначені вчителем для встановлення тиші; заклики і вимоги до учнів перервати форми поведінки, що заважають веденню уроку; зауваження у зв'язку з порушеннями дисципліни, попередження і погрози із цього приводу; покарання; будь-які дії, що знімають умови для порушень, – пересаджування школярів, вилучення предметів і ін.

Конфліктні взаємодії (КВ)

Такі взаємодії виникають між вчителем і учнями і виявляються в різних формах непокорі вимогам педагога, в перемовляннях з учителем, взаємних грубоствах і т.д.

Експериментальний етап

1. *Проведення спостереження за особливостями спілкування педагога з учнями на уроці з виділенням 8 позицій аналізу спілкування, які відповідають категоріям Н.Фландерса.*
2. *Заповнення схем аналізу.*

* Для зручності рекомендується вести запис уроку на лівій і правій сторінках таблиці. На лівій стороні ведеться запис взаємодій вчителя і учнів на уроці, а справа за скороченими назвами можливих позицій (за Фландерсом) визначається характер цих взаємодій. (Див. Додаток А. «Зразок оформлення записів спостереження за особливостями спілкування»).

Конструктивний етап

1. *Інтерпретація отриманих кількісних даних.*
2. *Формулювання педагогічних рекомендацій.*
3. *Написання та оформлення звіту про проведене дослідження.*

На даному етапі важливо правильно інтерпретувати взаємодію вчителя з учнями. Слід дати повний якісний аналіз особливостей спілкування вчителя з учнями на даному уроці. Зробити висновки про відвіданий урок, в яких будуть представлені основні узагальнення, оцінки і побажання автору уроку.

Рефлексивний етап

Завершується робота **рефлексією** процесу виконання за вказаною схемою:

- Які труднощі і почуття виникали в процесі роботи над завданням?
- Що вам дала робота над ним?
- Чи можна сказати, що завдання вам сподобалося? Чому?
- Якщо завдання чимось не сподобалося, спробуйте якнайточніше сформулювати, чим саме.
- Можливо, у вас з'явилися пропозиції щодо його поліпшення?

СТРУКТУРА ЗВІТУ

1. Основні "параметри" уроку (школа, клас, навчальний предмет, тема уроку).
2. Запис уроку за рекомендованою формою.
3. Аналіз педагогічного спілкування на уроці, міркування згідно з рекомендованими позиціями, методичними зауваженнями і порадами з тлумачення результатів відвідання. Побажання автору уроку. Висновки.
4. Рефлексія студента, який відвідав урок.

Спостереження за особливостями спілкування педагога з учнями на уроці з виділенням 8 позицій аналізу спілкування (зразок)

Школа:

Навчальний предмет:

Тема уроку:

Клас:

Поведінка, дії		Позиції аналізу							
вчителя	учнів	АД	СП	ВЗ	ЗД	ВР	ВН	ДД	КВ
Н.І. упевнено увійшла до класу. "Добридень!.. Напевно, і Петренко зі мною зараз привітається".	Дружно встали, за винятком одного							*	
Говорить, що їй сподобалося, як хлопці на минулому уроці працювали над виконанням вправ.	Петренко піднявся			*				*	
"Думаю, ми з вами готові почати урок з теми «Правопис прийменників»	Слухали уважно								
"Сергію, вийди до дошки. Запиши тему". Далі скажу про те, що правопис багатьох слів залежить від	Виходить, пише					*			
						*			
Інтерпретація взаємодії вчителя з учнями (кількісні дані по кожній з позицій)				1		2		2	

Аналіз педагогічного спілкування:

Висновки:
